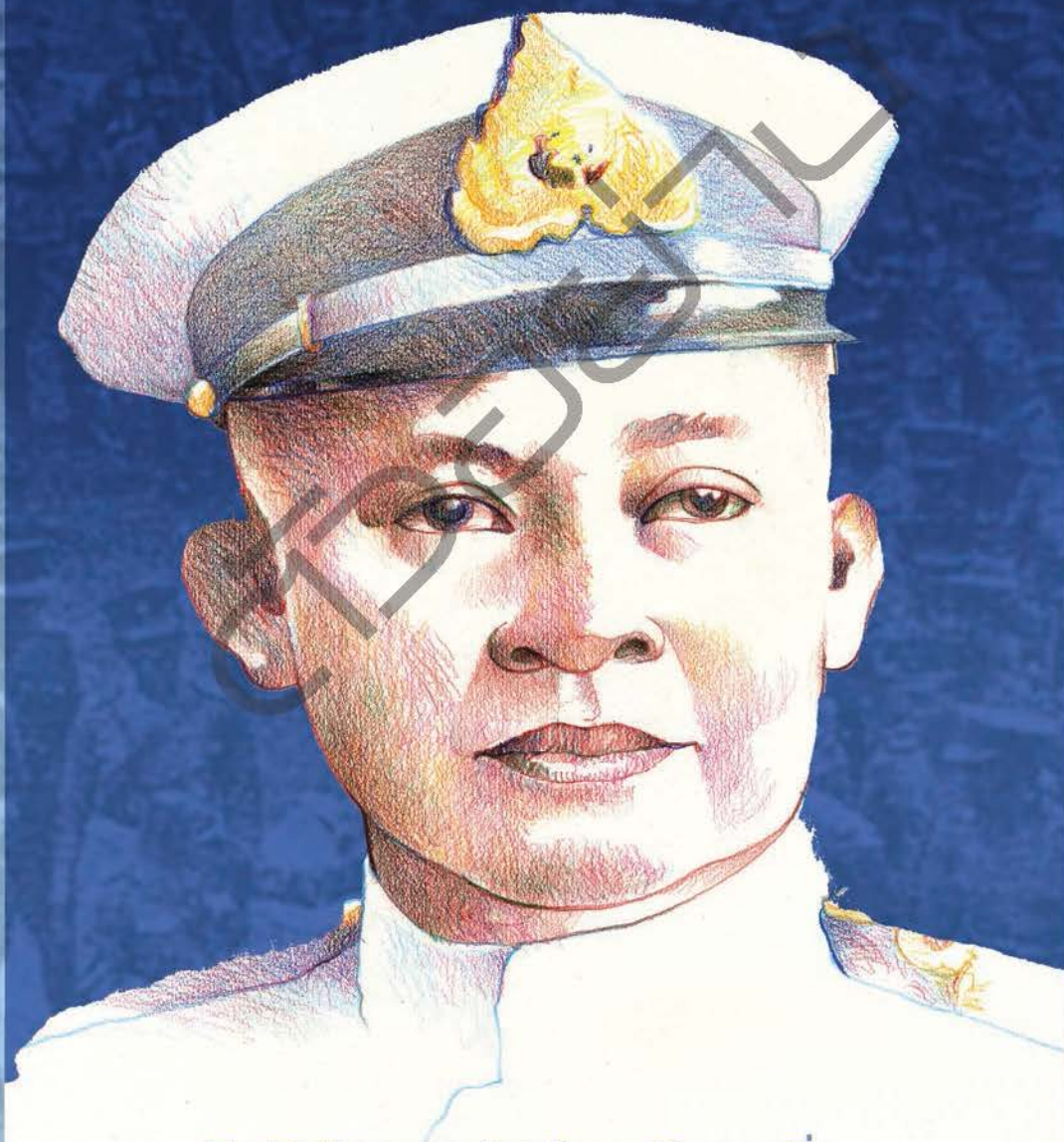

หลวงศุภชลาศัย

กับบันทึกการเข้าเฝ้าฯ รับการที่ ๗
ในวันปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ปวดหัว ไม่เลือกเวลา ซาร่า

แต่ถ้าปวดหัว เป็นไข้เลือก...

ซาร่า พาราเซตามอล 500 มก. ไม่ระคายเคืองกระเพาะอาหาร
ตัวยาพาราเซตามอล จาก **มาลิงครีเอต** สหรัฐอเมริกา

ซาร่า ยาบรรเทาปวด ลดไข้ เหมาะเป็นยาสามัญประจำบ้าน 1A 820/43
ซาร่า ยาเม็ดบรรเทาปวด ลดไข้ พาราเซตามอล 500 มก. ขนาดบรรจุซองละ 10 เม็ด
ยาสามัญประจำบ้าน เหมาะเป็นยาสามัญประจำบ้าน 1A 821/43, 1A 822/43

อ่านคำเตือนบนฉลากก่อนใช้ยา โปรดใช้ยาอย่างระมัดระวัง ห้ามใช้ยาเกินขนาด ในบางกรณีของโรคตับ นก. 19/2565

เพราะ

"น้ำ"

คือชีวิต

รักชีวิต...รักน้ำ

ศิลปกรรมวัฒนธรรม

๙ ไร่ทิศทาง / ชรรค์ชัย บุนปาน

๑๐ “พระนารายณ์เมืองหาง” พระนามหลังสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ในการรับรู้ของอยุธยา / รศ. ดร. ศานติ ภักดีคำ

๒๐ ค่ายขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์ กับจุดพลิกผันในศึกกลางทุ่งวัดสังฆวาส / อชิรวินัย อันธพินิจ

๓๘ บรรสานศิลป์ / พนม นันทพุกษ์

๔๐ นครราชสีมา-โคราช เมืองเก่าที่ยังเดินไปข้างหน้า / ประภัสสร สุวีเชียร

๕๖ ทูรแมน โอจิมินท์ ปริดี : อเมริกันเท / พลเอก บัญชร ขวาลศิลป์

๖๖ “ดาบง” หลวงสุขขลาสัย กับบันทึกระทึกปฏิวัด ๒๔๓๕ / นริศ จรัสจรรยาวงศ์

๑๐๖ “ภาพ” ที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงต้องการจากชาวสยาม / ไกรฤกษ์ นานา

๑๒๖ วัดเทวราชกุญชร : ประวัตินิเวศน์สถาปัตยกรรมและปริศนาภาพจิตรกรรม /

ผศ. ธนโชติ เกียรติณภัทร

เจ็ดทศวรรษวาระพระชันษา
ทรงเป็นปิ่นจักรีนีรันดร
พระมิ่งขวัญหทัยราษฎร์ปราชญ์แผ่นดิน
ขอพระองค์ทรงสิ่งมิ่งมงคล

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชานุสรณ์
ทรงอาทรมวลมหาประชาชน
ศาสตร์และศิลป์รังสรรค์สืบอนุสรณ์
บันดาลคลไคลพระองค์ ทรงพระเจริญฯ

ประพันธ์โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ ๒ เมษายน ๒๕๖๘

ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า คณะกรรมการ ผู้บริหารและพนักงาน

บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด และบริษัทในเครือ

ฉบับพิเศษ
ลิขสิทธิ์บรรณ

รวมข้อมูลวรรณกรรมวิชาการ
โขเม็ย, โท-โต
ใน "นิธิ เอียวศรีวงศ์"
สุจิตต์ วงษ์เทศ : บรรณาธิการ

เปิดคลังข้อมูล "โขเม็ย, โท-โต" ของ "นิธิ เอียวศรีวงศ์"
ทั้งต้นฉบับ "ร่าง" ข้อมูลดิบภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงบทความวิชาการ
ที่เคยเผยแพร่แล้วในวงจำกัด

ถ้าไปนับไทยสยามในภาคกลางและคาบสมุทรมลายูแล้ว กลุ่มที่อยู่ในภายหลังเรียกตนเองว่า "โท-โต" ส่วนอยู่บนโขเม็ย
อันเป็นผืนที่สูงซึ่งกินอาณาบริเวณอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่สันไตแม่น้ำแยงซี ที่ราบสูงกัมเบต เทือกเขาพินาฮัย
มาจนถึงส่วนหนึ่งของลาว ไทย และพม่าตอนเหนือ
แม้คนบริเวณนี้จะเรียกตนเองว่า "โท-โต" และอาจมีความเกี่ยวข้องไม่ทางใดก็ทางหนึ่งกับบรรพชนคนไทยในปัจจุบัน
แต่พวกเขาไม่ใช่คนไทยที่มีเชื้อชาติไทยสายเลือดบริสุทธิ์ตามนิยามของรัฐไทย

Follow Us

f @ ๑๗ | matichonbook X ๑๗ | matichonbooks

SCAN
TO BUY

อาศิรวาทน์

● อ่าองค์พระกนิษฐาธิราชเจ้า
พระเทพฯ ของปวงเกล้าชาวสยาม
เป็นมิ่งขวัญปวงไทยทุกเขตคาม
เกริกพระนามก้องหล้าทั่วสากล

ศิลปวิทยาสารพัด
พระเจนจัดรู้แจ้งทั่วแห่งหน
พระเมตตาผู้ทุกข์ยากก็มากล้น
เป็นมงคลไพร่ฟ้าประชากร

ในโครงการพ่อหลวงทรงห่วงหา
พระสืบสานต่อกลิ่นหิยุตหย่อน
ทั้งออกตกเหนือได้ทุกขั้นตอน
เพื่อสืบร้อนตามประสงค์พระภูมิินทร์
การเกษตรการศึกษาพระเสริมส่ง
ทั้งชายแดนชายดงไปทั้งสิ้น
มีเลือกเกล้าเผ่าพันธุ์หลายแผ่นดิน
ได้อยู่กินเพียงพอสืบชีวา

อ่าองค์พระเทพฯ ของทวยไทย
ทรงหล่อหลอมดวงใจไปทั่วหล้า
ดีถึกาลมงคลพระชนมา
ขอทรงมีพลานามัยสุขสมบูรณ์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า นายสุวรรณ พันธุ์ศรี
ร้อยคำถวาย

ผู้ก่อตั้ง : สุจิตต์ วงษ์เทศ
ฉบับปฐมฤกษ์ พฤศจิกายน ๒๕๒๒
ลำดับที่ ๕๔๖ ปีที่ ๔๖
ฉบับที่ ๖ เดือนเมษายน ๒๕๖๘

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มติชน
๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑
Printed in BANGKOK,
Thailand, 2025

สำนักงาน : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)
๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๐๖
e-mail Address : silapa@matichon.co.th
silpa_magazine@yahoo.com

ประธานบริษัท ชรรค์ชัย บุนปาน
ประธานกรรมการ ปานบัว บุนปาน
รองประธานกรรมการ สมหมาย ปาริจัตต์
กรรมการผู้จัดการ ปราปต์ บุนปาน

คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ
ศ. (พิเศษ) ศรัศักร วัลลิโภดม,
ศ. (พิเศษ) ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, รศ. อดอง สุนทรวาณิชย์,
ศ.ดร.เกษียร เตชะพีระ, ศ.ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ,
ผศ.ถาวร สิกขโกศล

บรรณาธิการ และผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา สุพจน์ แจ้งเร็ว
บรรณาธิการบริหาร สุลักษณ์ บุนปาน

สำนักบรรณาธิการ
ชนันรัตน์ ศักดิ์สิงห์, ปารดา เทศนา, พัทธนลิน อินทรหอม,
มิตร บุญธรรม, ธัชชัย ยอดพิชัย, ถันติ ตีรอด, นุสรา สมบูรณ์รัตน์

www.silpa-mag.com
บรรณาธิการบริหาร สุทธาสินี จิตรกรรมไทย เจียจันทร์พงษ์,
admins : ณัฐภิเชษฐ์ ฝึกฝน, วิภา จิรภาไพศาล, ธนกุลต ก้องเวหา,
ปติวลดดา บวรศักดิ์

ผู้อำนวยการฝ่ายขายฝ่ายโฆษณา นฤมล ธนัญชยะ
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๖๙๐, ๑๖๙๑

จัดจำหน่ายโดย บริษัทงานดี จำกัด
๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๘๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๒-๕๓
โทรสาร ๐ ๒๕๙๑ ๙๐๑๒

ผู้จัดการฝ่ายสมาชิก ธัญลักษณ์ ศรีพัฒน์พิบูล
ฝ่ายสมาชิก ชลันธร ภูมิศรี, นิชา แสงทอง
ควบคุมการผลิต ประยงค์ คงเมือง
แยกสี-เพลท กองงานเตรียมพิมพ์
บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑ อุณภูมิที่ลึบขึ้น ครองเมือง
ไม่ไร้ออกเรือเหลือง เรือพื้น
ไทยประเทศบ่ประเทือง ไร่ทิศ
จมลึกนึ้กว่าตื่น ตื่นเด่นเต็มตื่น ฯ๑๖

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงเส้นทางเดินทัพครั้งสุดท้ายในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทุกฉบับ รวมทั้งเอกสารประเภทคำให้การต่างๆ กล่าวถึงไว้คล้ายคลึงกันว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปปราบอังวะที่ยกทัพลงมาตีเมื่อนายและเมืองแสนหัว แต่เมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินมาถึง “เมืองหาง” หรือ “เมืองห้างหลวง” สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เสด็จสวรรคต

“พระนารายณ์เมืองหาง”

พระนามหลังสวรรคต

ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ในการรับรู้ของอยุธยา

จากหลักฐานในพระราชพงศาวดารดังกล่าว จึงทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า เส้นทางเดินทัพครั้งสุดท้ายในพระชนม์ชีพนั้นทรงใช้เส้นทางใด แล้วสวรรคตที่เมืองใด บางกระแสว่าคือเมืองหาง ในรัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา แต่บางกระแสว่าอยู่ที่ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามในเอกสารบางฉบับที่น่าจะเก่าถึงสมัยอยุธยาแล้วเรียกขานพระนามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า “พระนารายณ์เมืองหาง” เพื่อให้ต่างกับ “พระนารายณ์เมืองลพบุรี” แสดงว่าในการรับรู้ของผู้คนสมัยอยุธยาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เคยเสด็จไปเมืองหางและสวรรคตที่เมืองหาง

บทความนี้ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอผล

การศึกษา เรื่องเส้นทางเดินทัพครั้งสุดท้ายในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ว่าในเอกสารร่วมสมัยและในการรับรู้ของอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคตที่เมืองใด ดังนี้

“พระนารายณ์เมืองหาง”

กับการรับรู้เรื่องการสวรรคต

ขอบลิ้มเดือพระนเรศวรมหาราช

ตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาทุกฉบับ รวมทั้งเอกสารประเภทคำให้การต่างๆ กล่าวถึงไว้คล้ายคลึงกันว่า สมเด็จพระ

รศ. ดร. ศานติ ภักดีคำ

รองเลขาธิการราชบัณฑิตยสภา

นเรศวรมหาราชเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปปราบอังวะที่ยกทัพลงมาตีเมื่อนายและเมืองแสนหัว แต่เมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินมาถึง “เมืองหาง” หรือ “เมืองห้างหลวง” สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เสด็จสวรรคต ความรู้เกี่ยวกับสถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ปรากฏหลักฐานค่อนข้างชัดเจนในหลักฐานร่วมสมัยของอยุธยา ทั้งพระราชพงศาวดารและเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังนี้

๑. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต

สถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ปรากฏหลักฐานในเอกสารที่มีความเก่าแก่ที่สุดคือ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต พ.ศ. ๒๑๙๒ เรียบเรียงโดย นาย

วัดวรเชษฐาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ฟาน ฟลิต ชาวฮอลันดา ที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ห่างจากเวลาที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคตเพียง ๓๔ ปีเท่านั้น (ก่อนพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ถึง ๔๐ ปี) ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต กล่าวถึงเมืองหางไว้ว่า

นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต ยังกล่าวถึงเหตุการณ์การสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ว่า

“...ในปีสุดท้ายของรัชกาล พระองค์ยกทัพไปเมืองหางอีกครั้งหนึ่งเพื่อโจมตีเมืองตองอู เมื่อถึงเมืองนั้น ทรงประชวร และสิ้นพระชนม์หลังจากนั้นไม่นาน เมื่อพระชนมายุได้ ๕๕ พรรษา เสด็จสวรรคตอยู่ ๒๐ ปี...”^{๒๑}

หลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต ถือเป็นเอกสารที่ใกล้เคียงกับรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่สุด ซึ่งระบุว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคตที่ “เมืองหาง”

๒. พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

ส่วนเอกสารสมัยอยุธยาที่มีระยะเวลาเรียบเรียงถัดมาคือ “พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์” ซึ่งก็มีการระบุไว้ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคตที่เมืองหลวง ตำบลทุ่งดอนแก้ว (เมืองหางหลวง ตำบลทุ่งดอนแก้ว) ดังความที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ว่า

“ศักราช ๔๖๖ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๑๔๗) วัน ๕๒ ค่ำ” เสด็จพยุพนาตราจากป่าโมกโดยทางชลมารค แลฟันไม้ซ่มนามตำบลเอกราช ตั้งทัพไชยตำบลพระหล่อ วันนั้นเป็นวันอุณ แลเป็นสงกรานต์ พระเสวรีไปราศีธนูเป็นองศาหนึ่ง ครั้งนั้นครั้นเสด็จพระราชดำเนินถึงเมืองหลวง ตำบล

ทุ่งดอนแก้ว ๒๑”^{๒๒}

หลักฐานที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เป็นหลักฐานที่ชัดเจนและมีความร่วมสมัยกับการสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เนื่องจากเรียบเรียงขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๓ ห่างกับการสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพียง ๗๕ ปีเท่านั้น

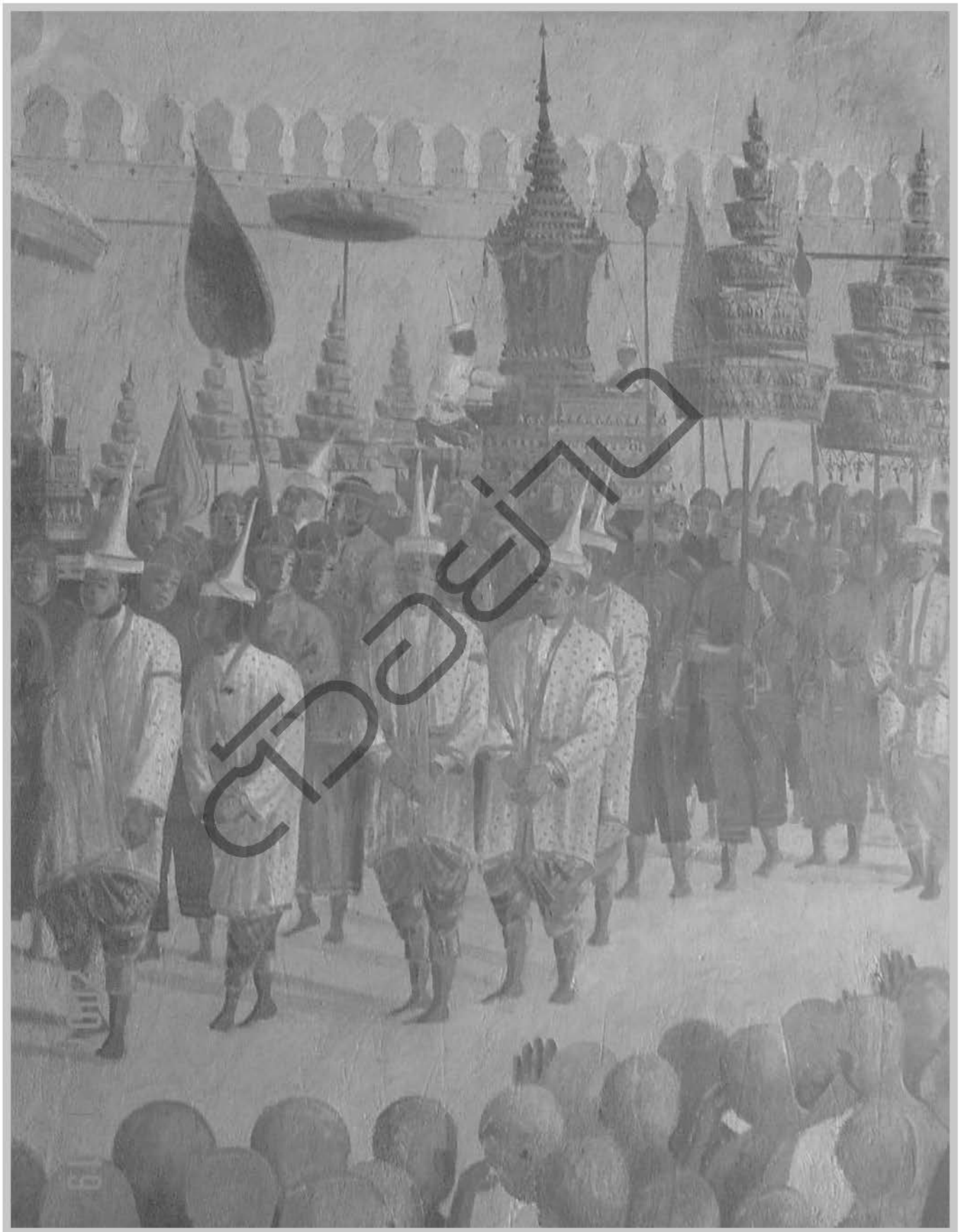
นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ยังได้ออกพระนามของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ว่า “พระนารายณ์” สอดคล้องกับหลักฐานร่วมสมัยอยุธยาเรื่องอื่นๆ คือ ดำเนินพรหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชและคำให้การขุนหลวงหาวัดอีกด้วย

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ มีความเก่าแก่กว่าพงศาวดารพม่าที่เรียกว่า มหาราชวงศ์ พงศาวดารพม่า (ฉบับหอแก้ว) ที่เรียบเรียงขึ้นในสมัยราชวงศ์คองบอง (ร่วมสมัยกับกรุงรัตนโกสินทร์) เป็นอย่างมาก แสดงว่าพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ น่าจะสะท้อนถึงความทรงจำเกี่ยวกับสถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ค่อนข้างชัดเจน

๓. พระราชพงศาวดารฉบับความพิสดาร

นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับความพิสดาร ฉบับอื่นๆ ซึ่งมีบางส่วนเรียบเรียงไว้ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแต่มีการชำระสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาต) พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม และพระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ฉบับตัวเขียน ก็ได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้และสถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้คล้ายคลึงกัน เช่น พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัด

(ชาว) กระบวนอัญเชิญพระบรมศพสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (จิตรกรรมฝาผนังภายในพระวิหารวัดสุพรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หุ่น
ภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระเชตุพน ฉบับตัวเขียน กล่าวว่า

“...สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงก็ยก
พยุหะโยธาทัพเสด็จไปโดยทางเมืองหาง
หลวง พระบาทสมเด็จพระเอกาทศยุทธ
บรมนารถพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ยก
ทัพหลวงเสด็จไปโดยทางเมืองฝาง แล
เสด็จถึงเมืองฝางในวันพฤหัสบดี เดือน
๕ แรม ๑๑ ค่ำ

๑ ฝ่ายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
เสด็จถึงเมืองหางหลวง แลตั้งทัพหลวง
อยู่ตำบลทุ่งแก้ว แรมทับในตำบลนั้น

๑ ส่วนพญากำแพงเพชร แลพระ
หัวเมืองขุนหมื่นทั้งหลายผู้เป็นทัพหน้าก็
ยกช้างม้ารีพลไปปลิงแม่น้ำคง

๑ ในขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวงทรงพระประชวรหนัก ก็ตรัสใช้
ข้าหลวงไปกราบทูลพระกรุณาถึงเมือง
ฝาง

๑ พระบาทสมเด็จพระเอกาทศยุทธ
บรมนารถพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็
เสด็จจากเมืองฝางมายังสมเด็จพระพุทธ
เจ้าหลวงในเมืองหางหลวง แลเสด็จถึงใน
วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเสง
เบญจศกนั้น รุ่งขึ้นวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น
๘ ค่ำ เพลาชาลัยแล้วสองบาท สมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวงก็เสด็จสวรรคต สมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวงพระพรหมมโหสถ^๑
เมื่อได้ราชสมบัตินั้น ศักราช ๙๔๐^๒ ปีชวด
สำเเพงศก^๓ ในปีชวดนั้น พระชนมได้ ๓๕
พระพรรษา เสด็จอยู่ในราชสมบัติ ๑๕ พระ
พรรษา เมื่อเสด็จสวรรคตในเมืองหาง
หลวง พระชนมได้ ๕๐ พระพรรษา “จะ...”

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรี
อยุธยาฉบับความพิสดารส่วนใหญ่ระบุไว้
ตรงกันว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
สวรรคตที่เมืองหางหลวง คือ เมืองหาง

ในความเป็นจริงเรื่องราวที่น่าจะเป็นที่รับรู้กันดี
เนื่องจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเป็นพระ
มหากษัตริย์พระองค์สำคัญของอยุธยา ดังนั้นการ
ที่พระองค์สวรรคตในต่างแดนคือเมืองหาง หรือ
เมืองหางหลวง ซึ่งเวลานั้นอยู่ในเขตแดนของ
เชียงใหม่หรือล้านนา จึงเป็นเรื่องราวที่รับรู้และ
จดจำอยู่ทั่วไปในสมัยอยุธยา

นอกจากนี้ยังปรากฏว่า มีหลักฐานสำคัญ
สมัยอยุธยาที่เน้นย้ำถึงการรับรู้เรื่องการสวรรคต
ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่เมืองหาง ยัง
ปรากฏหลักฐานในเอกสารอยุธยาอื่นๆ นอก
เหนือจากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาด้วย
คือ ดำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่ง
เป็นเอกสารของอยุธยาที่สืบทอดในเมืองนคร
ศรีธรรมราช และคำให้การขุนหลวงหาวัด ที่ออก
พระนามหลังการสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวร
มหาราชว่า “พระนารายณ์เมืองหาง” หลักฐานนี้
เป็นหลักฐานที่ยืนยันชัดเจนเกี่ยวกับการรับรู้
สถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ที่มีในสมัยอยุธยา

๕. “พระนารายณ์เมืองหาง” ในตำนาน พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช
เป็นตำนานที่มีความเก่าแก่และมีความสำคัญ
เรื่องหนึ่ง เพราะเป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึงที่มาของ
พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช และกล่าวถึง
ความสัมพันธ์ทางศาสนาฮินดูระหว่างอินเดียกับ
กรุงศรีอยุธยาและเมืองนครศรีธรรมราช เมือง
เอกทางภาคใต้ของไทย

ตำนานเรื่องนี้พิมพ์ครั้งแรกในงานพระราช
ทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก พระยาวิชิตานุประดิษฐ์
(สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)^{๑๐} ตำนานเรื่องนี้จึง
ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทาง
ศาสนา ระหว่างอินเดียกับภาคใต้ของไทยสมัย
อยุธยา แต่ยังสะท้อนถึงพิธีกรรม ความเชื่อ และ
ธรรมเนียมต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการ

กลิ่นนาที่ดิน สิ่งของต่างๆ ให้กับพรหมณ์ ดังนั้น
ตำนานพรหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงไม่ใช่
เพียงแค่ตำนานธรรมดา แต่เป็นเอกสารราชการ
สมัยอยุธยาที่ตกทอดมาในเมืองนครศรีธรรมราช
อีกด้วย

ตำนานพรหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชได้
กล่าวถึงพระนาม “พระนารายณ์เมืองหาง” ซึ่ง
หมายถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ดังนี้

“...ศักราชมศกุดิเรก ๑๔๕๔ ศก ออกพระ
จันทรราชจุทมนุเศวีทิพจักขุริยาญาเข้าไปกรุง
จุลศักราช ๙๔๔ ระกานักษัตรสก ถวายบังคมเจ้า
กราบทูลลอองธุลีพระบาทนารายณ์ เมืองหาง แล
มีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้
เจ้าพระยาโกษาแสด์ตราบอกให้นายตำรวจคนใน
ถือออกมาดูแก่พยานคร...”^{๑๑}

“...แลพระนารายณ์ เมืองหาง มีพระราช
โองการแห่งสาบาลว่า เจ้าพญา พระญาณคร พระ
หลวงกรมการศักดิ์มหาไทย นาหมื่นมหาเส็ก
นายแวงหัวพันข้าหลวงคนเร็วมาใช้ผู้ใดๆ มิฟัง
ตามซึ่งเราสาบาลนี้ใช้ให้ตกนรกทุกขในมหาวิจิ
โทมได้สิบสององสโขไชกับปีเถิด ตราบเท่าชั่ว
พุทธันดรกาลปี แลต่อคนทีกะเบื่องลงซึ่งหน้า
สิงหาศน์...”^{๑๒}

จากหลักฐานที่ปรากฏในตำนานพรหมณ์
เมืองนครศรีธรรมราชแสดงให้เห็นว่า ในการรับรู้
ของสมัยอยุธยา ได้มีการออกพระนามสมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชหลังจากที่พระองค์สวรรคต
ไว้ว่า “พระนารายณ์ เมืองหาง” ซึ่งแสดงให้เห็น
ว่าในเวลานั้นเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า สมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชสวรรคตที่เมืองหาง

๕. “พระนารายณ์เมืองหาง” ในคำ
ให้การขุนหลวงหาวัด

คำให้การขุนหลวงหาวัด หรือพระราช
พงศาวดารฉบับแปลจากภาษารามัญ แม้ว่าจะเป็น
เอกสารที่แปลขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก็ยังเป็นเอกสารสำคัญ

เนื่องจากเป็นเอกสารที่รวบรวมจากคำให้การของ
เชลยศึกชาวอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนไปยังเมือง
อังวะหลังสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงถือเป็นเอกสารที่สะท้อนถึงการรับรู้
ของชาวกรุงศรีอยุธยาได้เป็นอย่างดี คำให้การขุน
หลวงหาวัดได้กล่าวถึงการสวรรคตของสมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชว่า

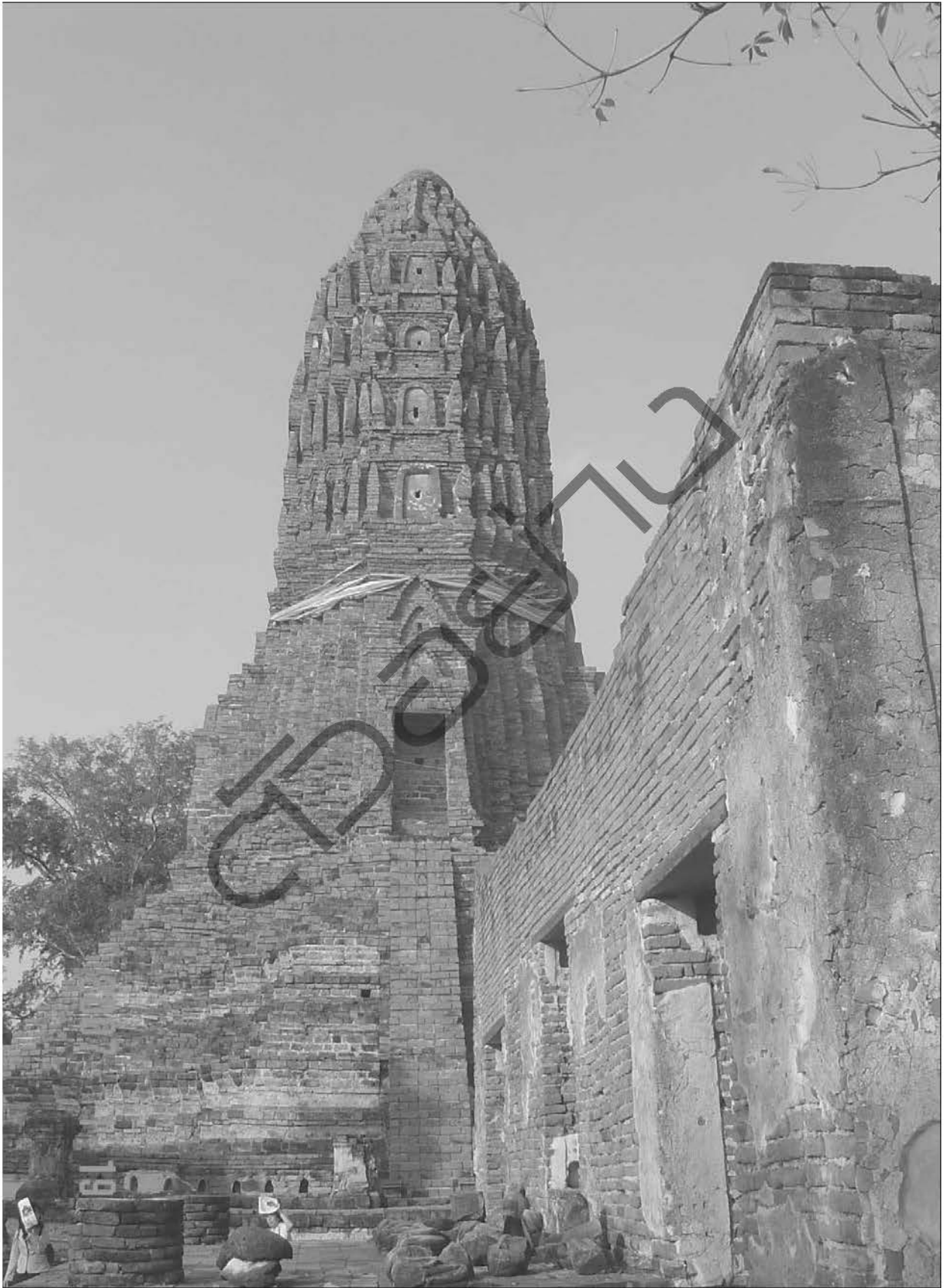
“...พระนเรศวรก็ยกทัพจากเมืองหาง ไป
ทางตำบลเขาเขียว เทพารักษ์ซึ่งรักษาเขาเขียวนั้น
บันดานให้พระองค์เสด็จสวรรคตบนคอช้างพระ
ที่นั่งพิศณุราชมตำบลเขาเขียวนั้น เมื่อพระ
นเรศวรเสวยราชย์พระชนมได้ ๑๕ พรรษา อยู่ใน
ราชสมบัติ ๒๐ ปี เมื่อเสด็จสวรรคตพระชนมได้
๓๕ พรรษา พระนเรศวรสมภพวันพฤหัสบดี เสด็จ
สวรรคตเมื่อจุลศักราช ๙๖๐ ปี...”

แสดงให้เห็นว่าในการรับรู้ของคนอยุธยา
สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จสวรรคตที่เมือง
หาง จนทำให้เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ.
๒๓๑๐ แล้ว ในคำให้การของชาวกรุงศรีอยุธยาจึง
ยังคงรับรู้เกี่ยวกับการสวรรคตของสมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชไว้ดังนี้

บทสรุป

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ในหลักฐาน
การรับรู้ของคนไทยสมัยอยุธยาต่างรับรู้และ
สืบทอดต่อกันมาว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
เสด็จสวรรคตที่เมืองหาง ดังปรากฏหลักฐานใน
เอกสารต่างๆ คือ พระราชพงศาวดารกรุง
ศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต ถือเป็นเอกสารที่ใกล้
เคียงกับรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ที่สุด ซึ่งระบุว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
สวรรคตที่ “เมืองหาง” ส่วนเอกสารสมัยอยุธยา
ที่มีระยะเวลาเรียบเรียงถัดมาคือ “พระราช
พงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์”
ซึ่งก็มีการระบุไว้ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
สวรรคตที่เมืองหลวง ตำบลทุ่งดอนแก้ว (เมือง

(ขวา) พระปรางค์วัดมหาธาตุ
นอกเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ห่างหลวง ตำบลทุ่งดอนแก้ว)

นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับความพิสดาร ฉบับอื่นๆ ซึ่งมีบางส่วนเรียบเรียงไว้ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแต่มีการชำระสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม และพระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ฉบับตัวเขียน ก็ได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้และสถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้คล้ายคลึงกัน

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเป็นตำนานที่มีความเก่าแก่และมีความสำคัญเรื่องหนึ่ง ได้มีการออกพระนามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชหลังจากที่พระองค์สวรรคตไว้ว่า “พระนารายณ์ เมืองหาง” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในเวลานั้นเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชสวรรคตที่เมืองหาง

นอกจากนี้คำให้การขุนหลวงหาวัด หรือพระราชพงศาวดารฉบับแปลจากภาษามอญ แม้ว่าจะเป็นเอกสารที่แปลขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก็ยังเป็นเอกสารสำคัญเนื่องจากเป็นเอกสารที่รวบรวมจากคำให้การของเชลยศึกชาวอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนไปยังเมืองอังวะหลังสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงถือเป็นเอกสารที่สะท้อนถึงการรับรู้ของชาวกรุงศรีอยุธยาได้เป็นอย่างดี คำให้การขุนหลวงหาวัดได้กล่าวถึงการสวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า เสด็จสวรรคตที่เมืองหาง

จากหลักฐานต่างๆ ที่กล่าวมา ในด้านเอกสารจึงมีความชัดเจนว่า สถานที่สวรรคตของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชคือเมืองหาง หรือเมืองห่างหลวงนั่นเอง

เชิงอรรถ

๑ ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช, (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓), น. ๑๘.

๒ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต พ.ศ. ๒๑๘๒, (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๘), น. ๖๕.

๓ ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๖ มกราคม ๒๑๘๗ คำนวณได้เป็นวันแรม ๒ ค่ำ

๔ พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓), น. ๑๘.

๕ ฉบับพิมพ์ว่า แม่น้ำโขง ซึ่งผิด เนื่องจากแม่น้ำคง ในที่นี้คือ แม่น้ำสาละวิน

๖ พ.ศ. ๒๑๓๖, ฉบับหลวงประเสริฐว่า ศักราช ๙๖๖ (พ.ศ. ๒๑๔๗)

๗ พ.ศ. ๒๐๗๘, ฉบับพระราชหัตถเลขาว่า ปีมะโรงฉศก

๘ ฉบับพิมพ์ว่า ศักราช ๙๐๔

๙ พ.ศ. ๒๑๒๑, ฉบับพิมพ์ว่า จัตุาศก

๑๐ ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช, น.

ก.

๑๑ เรื่องเดียวกัน, น. ๑๘.

๑๒ เรื่องเดียวกัน, น. ๑๘-๑๙.

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. คำให้การชาวกรุงเก่า. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช, พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต พ.ศ. ๒๑๘๒, กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๘.

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.

ศานติ ภักดีคำ (ผู้ตรวจสอบชำระและบรรณาธิการ). พระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ตรวจสอบชำระจากเอกสารตัวเขียน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘.

ฉบับพิเศษ
ศิลปวัฒนธรรม

นเรศวรนิพนธ์

การเมือง อนุสาวรีย์
และประวัติศาสตร์เรื่องแต่ง

ปิยวัฒน์ สีสว่าง
เขียน

คำนำเสนอโดย
ไชยันต์ รัชชกุล

350.-

วีรบุรุษ ประกาศอิสรภาพ ห้ายุทธหัตถ์...
คือเรื่องเล่ากระแสหลักที่ไหลเวียนอยู่ในสายธารความรู้
ของคนไทยมาเป็นเวลายาวนาน

รายละเอียดเรื่อง ปม บรรยากาศ จากเหตุการณ์ต่างๆ ในพระประวัติของพระองค์ยังถูกนำไปต่อยอด
และแปรรูปเป็นสื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น อนุสาวรีย์ หนังสือ เรื่องเล่าชาวบ้าน และภาพยนตร์ ซึ่งสื่อเหล่านี้เอง
ที่รัฐไทยนำมาเป็นเครื่องมือหล่อหลอม “อุดมการณ์ราชาชาตินิยม” แก่คนไทย
นับแต่ยุคสงครามเย็นจนถึงหลังรัฐประหาร 2557

“เรื่องเล่าของสมเด็จพระนเรศวร” ถูกสถาปนาเป็นเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์ชาติไทย นำหน้าทีกล่อมเกลา
และค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปในโลกทัศน์คนไทย ก่อร่างความหมายของชาติและกษัตริย์ ตลอดจนทำนุบำรุงสิ่งที่เรียกว่า
“ประวัติศาสตร์แบบราชาชาตินิยม” ขึ้นมาได้อย่างแยบยล หนังสือเล่มนี้จึงจะพาไปตกถาม สืบค้นหาและถอดรหัส
เบื้องหลังเรื่องเล่าที่ถูกซ่อนและทำงามนออยู่อย่างที่เราอาจไม่รู้เนื้อรู้ตัว ดังที่ “ปิยวัฒน์ สีสว่าง” ได้เขียนเอาไว้
บางส่วนในคำนำว่า “เนื้อหาในเล่มนี้ไม่ใช่การบอกว่า จำนวนอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรนั้นมีเท่าไร
หรือการพิสูจน์ว่าเรื่องไหนจริง/ไม่จริงใน ประวัติศาสตร์ แต่สิ่งที่จะได้พบคือ เรื่องเล่าของสมเด็จพระนเรศวร
ผ่านการสืบทอด ผสมซ้ำ และเผยแพร่สู่วงกว้างมายาวนาน ตัวหนังสืออยู่ในหน้ากระดาษกระหึ่มมาสู่อนุสาวรีย์
และต่อยอดไปเป็นสื่อรูปแบบ ใหม่ๆ อีกหนึ่งเป็นเรื่องเล่าที่แยกไปจากจากกองทัพและสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์
จนมีอาจจะเลยการศึกษาถึงได้”

Follow Us

f @ ๑ | matichonbook X | matichonbooks

SCAN
TO BUY

ค่ายขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์ กับจุดพลิกผันในศึกกลางทุ่งวัดสังฆวาส

อชิรวิทย์ อันธพินธุ์

หาญนะที่กำลังสืบคลานเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา เริ่มขยับเข้ามาใกล้มากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อกองกำลัง ท้องถิ่นตามหัวเมือง รวมถึงกองทัพจากกรุงฯ ที่ส่งไปตั้งรับตามหัวเมืองชั้นนอก ถูกกองทัพอังวะ ตีแตกพ่ายทุกสมรภูมิ

หากเรียบเรียงขั้นตอนของแผนปฏิบัติการ สงครามระยะยาว ที่นักการทหารแห่งราชสำนัก อังวะวางกลยุทธ์ไว้ การเข้ามายึดชัยภูมิสำคัญ ชานพระนครอย่าง “ค่ายตำบลิ๊กุก” (พงศาวดาร พม่าระบุสถานที่ว่าเป็นบ้านกานนี้ และต่อมาที่วัด ภูเขาทอง) ของแม่ทัพมังมหานรธา กับค่ายปากน้ำ ประสบ ของแม่ทัพพะเนียวสีหบดี นับได้ว่าแผน ปฏิบัติการขั้นแรกนี้ประสบความสำเร็จได้อย่าง ดงงาม เพราะภูมิสถานที่แม่ทัพใหญ่ทั้งสองเข้า ยึดได้นั้น ล้วนเป็นจุดที่ควบคุมเส้นทางคมนาคม ทางแม่น้ำ มีให้กรุงศรีอยุธยาติดต่อกำลังจาก หัวเมืองรอบนอกได้อีกต่อไป

นอกจาก ๒ ท้าใหญ่ของอังวะ ยังมีอีก ๑ ท้าที่แยกเข้าปฏิบัติการทางทิศใต้ ในเส้นทาง แม่น้ำเจ้าพระยา คือกองทัพเรืออันมีแม่ทัพชื่อ “เมฆราโป” เป็นผู้นำ กองทัพนี้เป็นกองที่แยก ตัวออกจากทัพของมังมหานรธา คราวยึดบ้านตอ กระออม ดงรัง-หนองขาว (แถบเมืองกาญจนบุรี) โดยนำทัพลงทางใต้ผ่านราชบุรี ออกอ่าวไทย แล้ว ไปวกเข้าปากแม่น้ำเจ้าพระยา และเข้ายึดเมือง ราชทางตั้งแต่ธนบุรี ตลาดแก้ว-ตลาดขวัญ นนทบุรี สามโคก เรื่อยขึ้นมา จนถึงค่ายไว้อย่างมั่นคง ณ ตำบลบางไทร

๑ เจติยประธานทรงยมุม
ด้านหลังอุโบสถวัดโปรดสัตว์

แม้ค่ายบางไทรจะเปรียบเสมือนประตูสู่
กรุงศรีอยุธยา แต่ทว่าพื้นที่จุดนี้ยังคงอยู่ห่างจาก
ตัวพระนครอยู่มากพอสมควร ดังนั้นการยึดตำบล
บางไทรในเบื้องต้น ถือเป็นความสำเร็จขั้นแรกใน
ปฏิบัติการของกองเรือตามเส้นทางแม่น้ำใหญ่ แต่
ก็ยังมีจุดหมายอีกที่หนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ปากประตู
ทางเข้าสู่พระนคร และถ้ายึดที่นี่ได้อีกแห่งก็จะ
สามารถปิดตายทางออกสู่โลกภายนอกของ

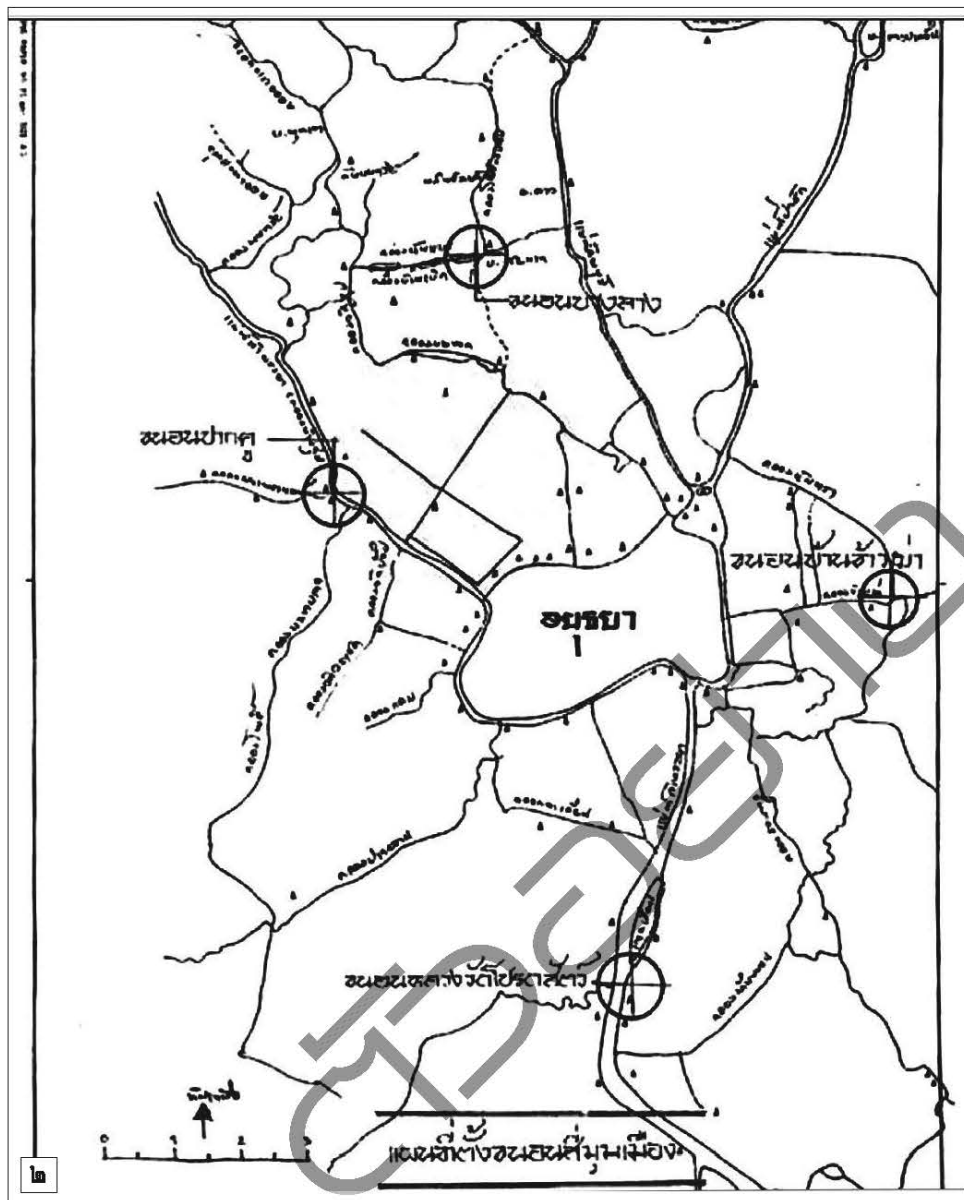
อยุธยาได้แทบจะทุกช่องทาง

เป้าหมายนั้น คือพื้นที่ “ขนอนหลวง
วัดโปรดสัตว์” ริมแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศใต้
ของกรุงศรีอยุธยา...

ขนอนหลวง คืออะไร...?

คำว่า “ขนอน” เป็นภาษาโบราณสมัย
กรุงศรีอยุธยา มีความหมายคือ ด่านเก็บภาษี ตั้ง

๒ แผนที่ตำแหน่งชนอน
หลวงทั้ง ๔ ทิศ วาดโดย
อาจารย์พะเยาว์ เขื่อนาค
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน)

๓-๔ ภาพสเก็ตช์ของ
เอนเกลเบิร์ต แกมพ์เฟอ์
(Engelbert Kaempfer) ลง
ตำแหน่ง “ชนอน” (Canon)
ด้านทิศใต้ของกรุงศรีอยุธยา

อยู่ปากทางที่จะเข้าเขตราชธานีทั้งทางบกและทาง
น้ำ มีขุนด่าน หมิ่นชนอน และไพร่หลวงทำหน้าที่
รักษาด่านตามจุดต่างๆ เพื่อตรวจสอบสินค้า
สิ่งของต้องห้ามและอาวุธต่างๆ รวมถึงรับ-ส่งข่าว
สำคัญที่ได้จากหัวเมืองไปยังพระนครอีกด้วย^๑

ค่าอากรเรือผ่านด่านชนอน คิดตามความ
กว้างของเรือ ที่เรียกว่า “ค่าปากเรือ” ด่านชนอน
ในสมัยอยุธยาเมื่ออยู่ทั้ง ๔ ทิศ โดยคุมเส้นทาง
คมนาคมที่สำคัญของแม่น้ำลำคลองรอบกรุง
ชนอนทั้ง ๔ ทิศ คือ

๑. ชนอนปากคู ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
ใกล้บ้านมหาพราหมณ์ ด้านทิศตะวันตกเฉียง
เหนือของพระนคร เป็นด่านเก็บภาษีเรือสินค้า
ที่มาจากหัวเมืองตะวันตก เช่น สุพรรณบุรี
กาญจนบุรี ไปจนถึงหัวเมืองมอญ

๒. ชนอนบางกลาง หรือชนอนบางหลวง
ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพระนคร ตรงจุดบรรจบ
ของแม่น้ำโพธิ์สามต้น (แม่น้ำลพบุรีสายเก่า) กับ
คลองบ้านแมน เป็นด่านเก็บภาษีเรือสินค้าจาก
หัวเมืองเหนือ และมีตลาดบกขนาดใหญ่

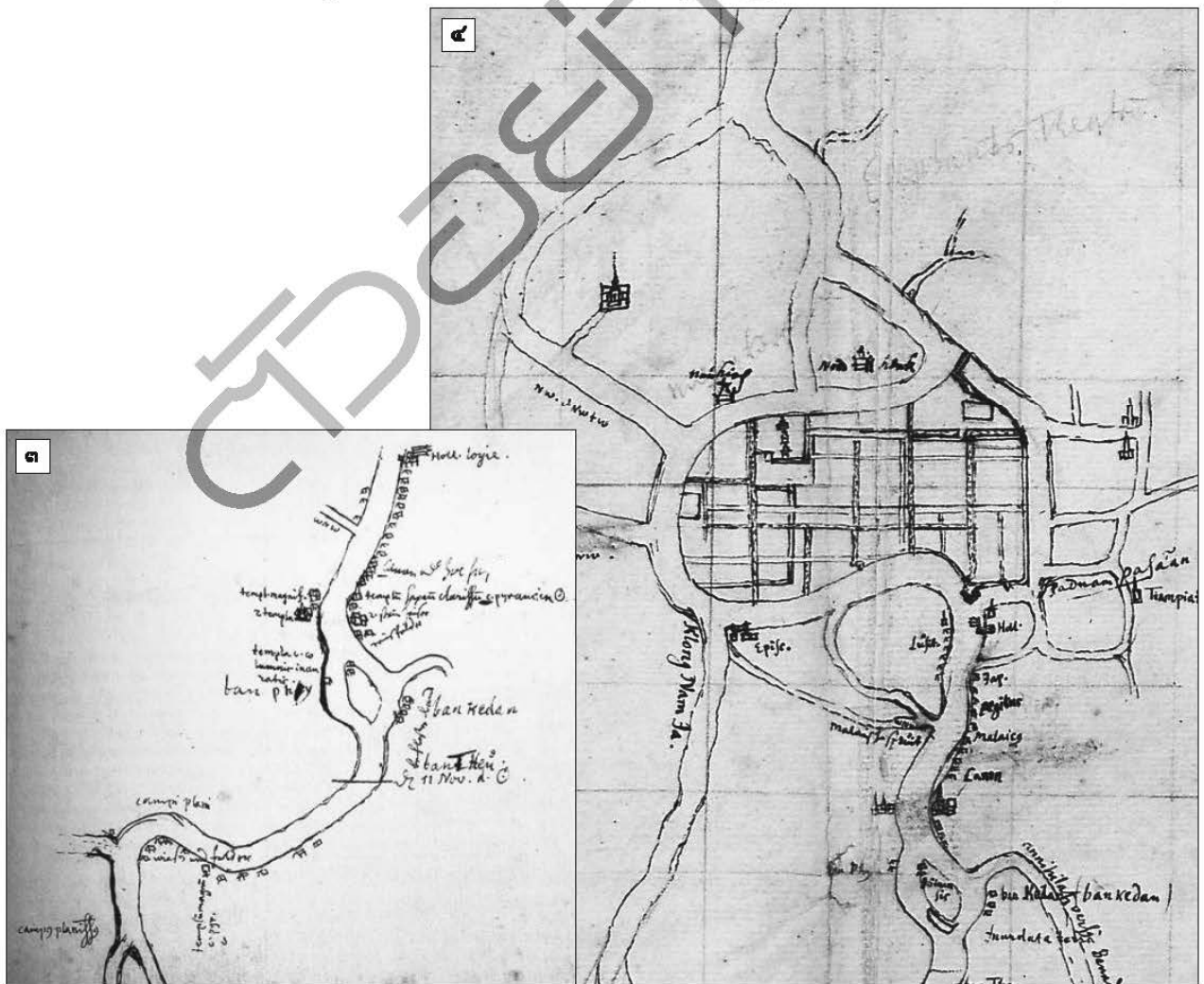
๓. **ขนอนบ้านข้าวเม่า** เป็นด่านขนอนด่าน ตะวันออก อยู่ตรงจุดบรรจบของคลองข้าวเม่า กับคลองธนู เพื่อเก็บภาษีสินค้าจากกองเรือและ กองเกวียนที่มาจากหัวเมืองตะวันออก เช่น นครราชสีมา นครนายก บางคาง (ปราจีนบุรี ในปัจจุบัน) ตลอดจนสินค้าของป่าจากดินแดน เมืองเขมร

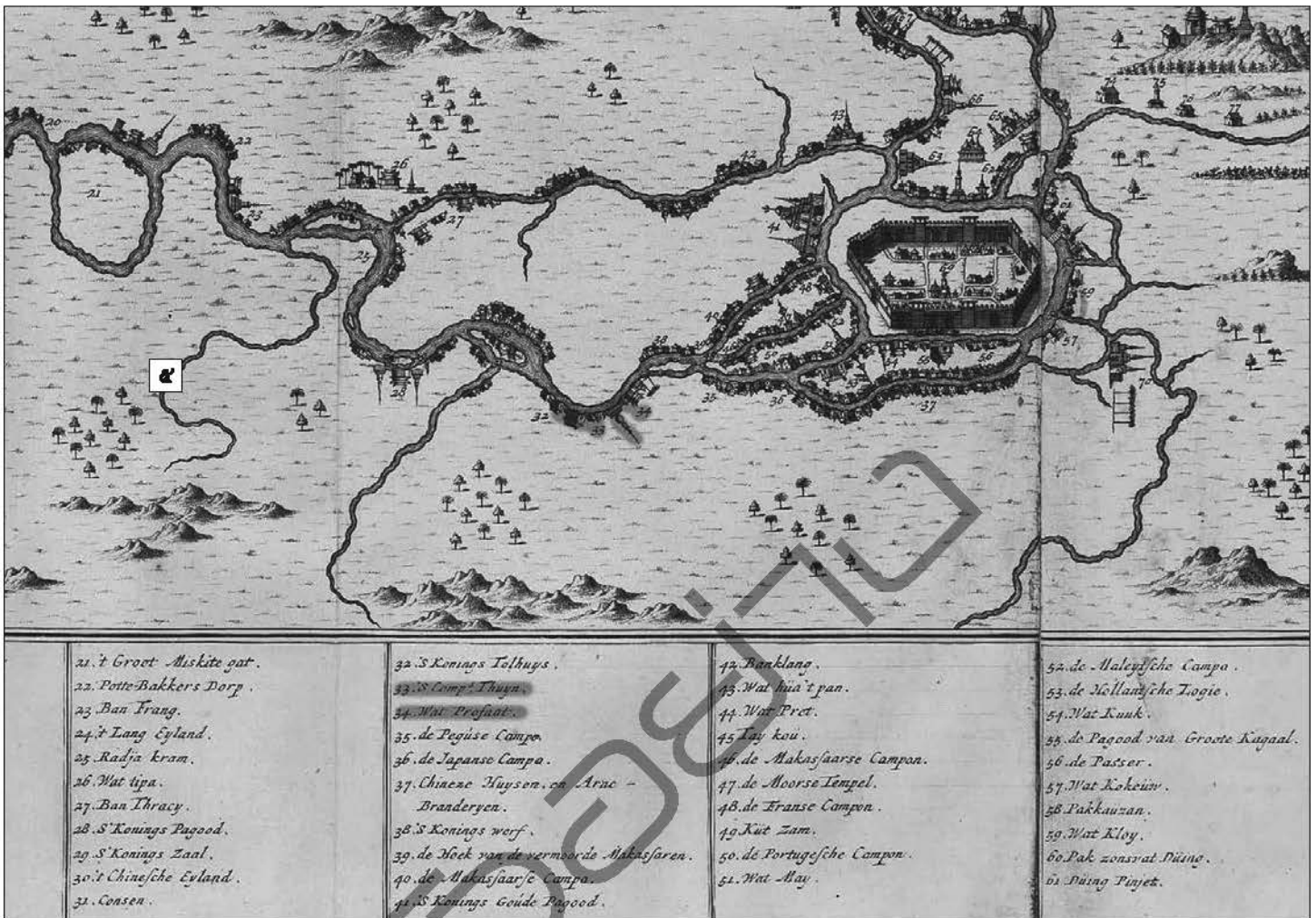
๔. **ขนอนบางตะนาวศรี** ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เจ้าพระยาติดวัดโปรดสัตว์ ทางทิศใต้ของพระนคร ในจำนวนขนอนใหญ่ ๔ ทิศ ดูเหมือนว่า ขนอนหลวงบางตะนาวศรี หรือที่เรียกกันอีกชื่อว่า ขนอนหลวงริมวัดโปรดสัตว์ จะมีความสำคัญ ทางเศรษฐกิจในระดับใหญ่ของกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศใต้

ของพระนคร อันเป็นเส้นทางการค้าทางทะเลกับ นานาชาติ ที่สร้างความมั่งคั่งแก่กรุงศรีอยุธยา ตลอดมา

ขนอนหลวงบางตะนาวศรี ในเอกสารประวัติศาสตร์

ขนอนบางตะนาวศรี ปรากฏชื่อครั้งแรก ในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษร นิต์ ในศักราชที่พญาล้อมกรุงฯ รัชสมัยสมเด็จพระ มหารัชมราชา ซึ่งทัพหงสาวดีของพระมหาอุป ราชามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ ณ “ขนอนบางตะนาว”^๒ และต่อมาถูกทัพเรืออยุธยาของ “พระนเรศวร” ยกไปตีค่ายที่ขนอนบางตะนาวจนแตก พระมหา อุปราชานี้ไปตั้งหลักที่บางกระดาน ก็ถูกทัพ

อยุธยาตามไปตึจนทัพระมหากษัตริย์แตกพ่ายไปในที่ลุด

การที่ค่ายขนอนหลวงมีชื่อว่า “บางตะนาว” หรือชื่อเต็มๆ ว่า “บางตะนาวศรี” สันนิษฐานว่าเดิมเป็นชุมชนของชาวเมืองตะนาวศรี ดังที่ปรากฏว่าเมืองตะนาวศรีเป็น ๑ ใน ๘ เมืองพญามหานคร^๓ มาตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยความเป็นเมืองท่าค้าขาย จึงมีพ่อค้าจากตะนาวศรีมาตั้งถิ่นฐานทำการค้าในกรุงศรีอยุธยา จากนั้นชุมชนค่อยๆ ขยายตัวจากการตั้งอยู่บนชัยภูมิสำคัญและพัฒนาขึ้นจนเป็นด่านขนอนหลวง กลายเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจของราชอาณาจักร

และด้วยความเป็นขนอนหลวงบนเส้นทางการค้าเรือลำเลาจากนานาอารยประเทศ ชื่อ

ขนอนบางตะนาวจึงปรากฏในบันทึกและในแผนที่ของชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยา ชื่อเรียก “ขนอน” ปรากฏชัดเจนที่สุดในภาพสเก็ตช์ของ เอนเยลเบิร์ต แกมป์เฟอร์ นายแพทย์ในคณะราชทูตฮอลันดา^๔ วาดภาพแผนที่เส้นทางแม่น้ำตั้งแต่สามแยกบางไทร ผ่านเกาะพระบาง กระดาน ขนอนหลวง ไปสุดที่สถานีการค้า VOC ฮอลันดา โดยปรากฏตำแหน่งขนอนหลวงบางตะนาวศรี และเขียนชื่ออักษรภาษาอังกฤษทับศัพท์เสียงไทยไว้อย่างชัดเจนว่า “Canon” พร้อมกับภาพวาดความหนาแน่นของอาคารเรือนไม้ริมแม่น้ำ เป็นหลักฐานว่าขนอนหลวงแห่งนี้เป็นสถานที่ที่มีความคึกคักของผู้คนเป็นอย่างยิ่ง

๕ แผนที่กรุงศรีอยุธยาฉบับฟร็องซัวส์ วาเลนไทน์ (François Valentijn) เขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๗๒๖ ลงตำแหน่งหมายเลข ๓๓ คือด่านเก็บภาษี (S Camp' Thuy) กับหมายเลข ๓๔ คือวัดโปรตัสต์ (Wat Profaat)

๖ ทำนน้ำหน้าวัดโปรตัสต์

วัดโปรดสัตว์

กาลนถนลานประจำบนอนหลวง

นอกจากภาพสเก็ตช์ของหม่อมแก้วเฟอร์ที่ระบุตำแหน่งบนอนหลวงบางตะนาวศรีไว้อย่างชัดเจนแล้ว พระราชพงศาวดารฉบับชำระสมัยรัตนโกสินทร์ ได้ระบุตำแหน่งให้เคลือบและเข้าใจมากขึ้นอีกว่า บนอนหลวงแห่งนี้ ตั้งอยู่ริมวัดโปรดสัตว์ ดังที่พระราชพงศาวดารบันทึกไว้ว่า

“...และพระยาเจ่ง ตละเลียง ตละเกลี้ยงคุมพลรามัญเมืองเมะตะมะสองพันเศษ ยกมาทางเมืองกาญจนบุรีมาถึงค่ายตอกระออม แล้วยกทัพเรือหนุนเข้ามาตั้งค่ายใหญ่อยู่ ณ บนอนหลวงวัดโปรดสัตว์ แต่บรรดาประชาชนชาวหัวเมืองปากได้ฝ่ายเหนือทั้งปวงก็เสียแก่พม่า ที่ยกครอบครัวหนีเข้าป่าไปก็มาก”^๕

วัดโปรดสัตว์ ถือเป็นวัดสำคัญที่ติดกับบนอนหลวงบนเส้นทางสัญจรหลักของบรรดา

เรือใหญ่จากต่างประเทศ ซึ่งก็คือแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศใต้ของพระนคร วัดนี้ปรากฏชื่อในเอกสารพงศาวดารเหนือว่าเป็นวัดที่สร้างตั้งแต่ก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยา โดยกษัตริย์นาม “พระเจ้าหลวง” โปรดให้สร้างในศักราช ๓๖๐ แต่ไม่ทันสร้างเสร็จ พระองค์ก็สวรรคตเสียก่อน แต่ทว่าเอกสารพงศาวดารเหนือฉบับนี้ยังมีปัญหาความน่าเชื่อถือของตำนาน จึงมีอาจจะอนุมานได้ว่าสร้างก่อนการสถาปนากรุงฯ ขึ้นจริง แต่หากพูดถึงความเก่าแก่ของวัด ก็มีความเป็นไปได้ว่าสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น เนื่องจากปรากฏข้อความในพระไอยการลักษณะเบ็ดเสร็จ มาตราที่ ๑๓๙ ประกาศเมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๖ “ขุนพิไชยสงครามเมื่อไปวัดโปรดสัตว์”^๖

ประยูร อุลุชาฎะ หรือ น. ณ ปากน้ำ เคยมาสำรวจพบร่องรอยอิฐเก่าที่บ่งบอกว่าเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น^๗ สอดคล้องกับเอกสารพระไอยการเก่านั้นที่กล่าวไว้ข้างต้น และเช่นเดียวกับวัดเก่าอื่นๆ วัดโปรด

สัตรีนี้ถูกบูรณะใหญ่ช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง ดังที่ปรากฏเจดีย์ประธานทรงเหลี่ยมย่อมุมสิบสองแบบไม่มีซุ้มจรนำ อันเป็นเจดีย์ที่นิยมในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

เป็นธรรมชาติที่สถานที่สำคัญทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นสถานที่ราชการ ตลาด แหล่งอุตสาหกรรม การผลิต รวมถึงด้านขนอนเก็บภาษี ย่อมต้องมีศาสนสถานตั้งอยู่คู่กัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ประจำด้านขนอน รวมทั้งผู้สัญจรไปมาได้สักการะ ความสำคัญของวัดที่ควบคู่กับด้านขนอน ถูกให้ความสำคัญไว้ในแผนที่กรุงศรีอยุธยาฉบับฝรั่งเศสว่าเลนไทน์ (François Valantijn : บาทหลวง และนักเขียนแผนที่ชาวฮอลันดา) ที่ลงตำแหน่งหมายเลข ๓๓ คือด้านเก็บภาษี ('S Camp^s Thuyn) กับหมายเลข ๓๔ คือวัดโปรดสัตว์ (Wat

Profaat) โดยตำแหน่งในแผนที่ทั้ง ๒ หมายเลขนี้อยู่ชิดติดกัน

ดังนั้นวัดโปรดสัตว์จึงเป็นศาสนสถานสำคัญของด้านขนอนหลวงนี้ และมีความสำคัญยิ่งขึ้นในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา เมื่อถูกใช้เป็นที่พักของอาคันตุกะสำคัญจากต่างแดน ดังเช่นคณะทูตลังกาที่เข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

ชื่อ “โปรดสัตว์” ของวัดก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ด้วยความที่อยู่ในตำแหน่งของด้านขนอนเป็นชุมทางที่ดึงดูดผู้คนมากมายเข้ามาทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากจะมีเรือสินค้าต่างแดนเข้ามาจอดเพื่อรับการตรวจจากหลวงแล้ว ย่อมมีตลาดค้าขายสิ่งของเครื่องใช้และอาหารแก่ทั้งเจ้าหน้าที่หลวงประจำด่าน ไปจนถึงนักเดินทาง

๗ เจดีย์ย่อมุมของวัดทองบ่อ
ชุมชนบ้านเสากระโดง ทาง
ทิศใต้ของด้านขนอนหลวง

๘ เสากระโดงเรือสำเภาก็
ลอยมาติดท่าน้ำวัดทองบ่อ

มากหน้าหลายตา จึงมีตำนานเชิงมุขปาฐะของวัดเล่าสืบทอดกันมาว่า เมื่อเรือชนสัตว์ เช่น หมู ไก่ โค กระบือ ล่องผ่านหน้าวัด ต่างพากันร้องโหยหวน เพราะรู้ตัวว่าจะถูกนำไปฆ่า คนบนเรือจึงนำน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาหน้าวัดโปรดสัตว์มาประพรมสัตว์เหล่านั้น ทำให้บรรดาสัตว์ทั้งหลายหยุดร้องสงบไป จึงเป็นที่มาของชื่อ “วัดโปรดสัตว์”^๕

ตำนานนี้ยังสืบทอดความเชื่อของประชาชนแถบบางปะอินว่าน้ำในแม่น้ำหน้าวัดโปรดสัตว์เป็นน้ำพระพุทธรมณต์อันศักดิ์สิทธิ์ ผู้ลี้ภัยทางเรือเมื่อผ่านหน้าวัดเป็นต้องวกน้ำรดศีรษะเพื่อเป็นสิริมงคล และความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำหน้าวัดนี้เอง จึงถูกเลือกให้เป็นหนึ่งในแหล่งน้ำอภิเษกใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกถึง ๒ รัชกาล คือ รัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ อีกด้วย^๖

ค่ายเมฆา

บนอนหลวบวัดโปรดสัตว์

ในสงครามครั้งเสียกรุงฯ พ.ศ. ๒๓๑๐ กองทัพอังวะที่เข้ามาตั้งค่าย ณ ขนอนหลวบวัดโปรดสัตว์ คือกองทัพเรือของแม่ทัพที่ชื่อ “เมฆาโป” ที่ล่องเข้าเส้นแม่น้ำเจ้าพระยาทางปากแม่น้ำ ตีตะลุยตั้งแต่ธนบุรี นนทบุรี สามโคก จนมาตั้งค่ายใหญ่ได้ที่สามแยกบางไทร

นอกจากทัพเรือของเมฆาโปแล้ว ยังมีทัพหนุนจากเกาะตะมะ ซึ่งพระราชพงศาวดารระบุว่า เป็นกองทัพมอญ ยกเข้ามาทางกาญจนบุรี ใช้เส้นทางลงมาดอกระออม-ดงรังหนองขาว ลัดเข้าธนบุรี ซึ่งเป็นเส้นทางเดียวกับทัพเรือของเมฆาโปยกขึ้นมา กองรามัญอันเป็นทัพหนุนกองนี้ จึงมารวมกับทัพเรือของเมฆาโปที่ค่ายบางไทร และ

เมื่อรวมทัพได้แล้ว จึงเคลื่อนพลทั้งหมดขึ้นมาตั้ง
ค่ายใหญ่ ณ ขนอนหลวงริมวัดโปรดสัตว์

การที่ทัพเรืออังวะเข้ามาตั้งค่ายอย่างมั่นคง
ณ ขนอนหลวงแห่งนี้ เท่ากับว่ากรุงศรีอยุธยาถูก
ตัดขาดจากโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง ไม่สามารถ
ที่จะออกไปขอความช่วยเหลือจากหัวเมืองประเทศ
ราชทางทิศใต้ อีกทั้งอังวะก็สามารถตัดเส้นทาง
สกัดกั้นกองกำลังจากภายนอกที่อาจยกมาช่วย
อยุธยาได้อีกทางหนึ่งด้วย

ภูมิศาสตร์ค่ายบนขนอนหลวง วัดโปรดสัตว์

ขนอนหลวงแห่งนี้มีพื้นที่กว้างใหญ่
โดยทิศเหนือติดกับวัดโปรดสัตว์ จากนั้นเป็นพื้นที่
ด้านขนอน-ย่านตลาดเรื่อยลงมาจนถึงวัดทองป่อ
หรือชุมชนบ้านเสากะโดง ซึ่งเป็นชุมชนมอญ
ทางทิศใต้ของด้านขนอนหลวง วัดทองป่อ ปรากฏ

เจดีย์ย่อมุมบนฐานสี่เหลี่ยมคล้ายกับที่วัดโปรด
สัตว์ แต่ศิลปะของเจดีย์น่าจะเป็นรุ่นหลังสมัย
สมเด็จพระนารายณ์ลงมา และมีการบูรณะฐาน
เจดีย์ขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ อีกทั้งยังมีการ
พบเสากะโดงเรือลำเภานาดใหญ่ลอยมาติด

๙ เนินดินสูงที่ชาวบ้านเรียกว่า “โคกพม่า”

๑๐ นักสำรวจบนฐานอาคาร “วัดใต้ (ร้าง)”

๑๑ ใบเสมาที่สร้างไม่เสร็จของวัดใต้ (ร้าง) เทียบกับใบเสมาวัดท่าเลไทย

๑๒ คลองบ้านขนอนที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน

ตรงทำน้ำหน้าวัด ทำให้ภายหลังมีการเรียกชื่อชุมชนนี้ว่า “บ้านเสกกระโดง”

เมื่อสำรวจพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกของวัดโปรดสัตว์ในปัจจุบัน จะพบเนินโคกขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกกันว่า “โคกพม่า” ซึ่งอาจเป็นโคกที่ถูกถมจนสูงเพื่อตั้งค่ายหนึ่น้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก และคงสภาพความเป็นโคกสูงมายาวนาน จนเป็นร่องรอยจากความทรงจำที่

ถ่ายทอดกันมาถึงคนยุคปัจจุบัน

ด้านทิศใต้ของวัดโปรดสัตว์กับโคกพม่ายังมีคลองอีกเส้นหนึ่งที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลไปทางทิศตะวันออก คลองเส้นนี้มีชื่อว่า “คลองบ้านขนอน” โดยไหลไปบรรจบกับคลองสวนพลู ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแม่น้ำสายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ไหลจากหน้าวัดพนัญเชิงลงมา เป็นเส้นทางน้ำที่คู่ขนานกับแม่น้ำเจ้าพระยาสายหลักหน้าวัดโปรดสัตว์

ทิศใต้ของปากคลองบ้านขนอน ยังปรากฏซากวัดร้างขนาดใหญ่ซ่อนเร้นอยู่กลางดงป่า วัดนี้มีชื่อว่า “วัดใต้” จากซากที่เหลืออยู่คือฐานอาคารก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ ซากชิ้นส่วนหน้าตักพระพุทธรูปหินทรายผิวมีร่องรอยไหม้ไฟ และเสมาหินชนวนสภาพชำรุด มีร่องรอยการแกะสลักขึ้นเป็นรูปบุคคลที่ยังแกะสลักไม่เสร็จตรงกึ่งกลางค่อนไปด้านล่างของเสมา ดูล้ายกับใบเสมาของวัดท่าเลไทย ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ติดกันกับวัดโปรดสัตว์ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันของผู้คนในชุมชนย่านขนอนหลวง

นอกจากนี้คลองสวนพลูยังมีเส้นคลองอีก ๑ สาย เชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบ้านบางกระดาน (ฝั่งตรงข้ามเกาะพระ) ซึ่งก็คือคลองโพธิ์ ทำให้จุดกึ่งกลางของคลองสวนพลู ระหว่างจุดบรรจบของคลองโพธิ์กับคลองบ้านขนอน เป็นที่ตั้งของด่านขนอนย่อยอีกแห่งไว้สำหรับดักเก็บภาษีสินค้า ในกรณีที่เรือลัดเข้าคลองโพธิ์ เพื่อขึ้นไปขนถ่ายสินค้าทางฝั่งตะวันออกของพระนคร ซึ่งปัจจุบันมีร่องรอยความทรงจำของด่านขนอนย่อยริมคลองสวนพลู คือวัดขนอนเหนือกับ

วัดขนอนใต้ ในตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน

ด้วยภูมิศาสตร์ดังกล่าวนี้เอง นอกจากจะยึดด่านขนอนหลวงซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่แล้ว แนวค่ายของอังวะน่าจะขยายมาถึงสองฝั่งของปากคลองบ้านขนอน เพื่อรองรับกำลังพลจาก ๒ ทิศที่มารวมกัน ซึ่งกองทัพสามารถใช้ประโยชน์จากวัดโปรดสัตว์ วัดท่าเลไทย วัดใต้ และวัดทองป่อ เนื่องจากเป็นพื้นที่ดอน มีความพร้อมสำหรับรองรับฤดูน้ำหลากที่กำลังจะมาถึง อีกทั้งเส้นทางคลองที่ตัดเชื่อมไปถึงคลองสวนพลูได้นั้น ยัง

๑๓ พระพุทธธรรมมิ่งมงคล
รัตนโกสินทร์ พระประธาน
ภายในอุโบสถวัดโปรดสัตว์

๑๔ ภาพมุมสูงสภาพภูมิ
ประเทศของ “วัดสังฆวาส”
หรือ “วัดสังฆาวาส” ริมคลอง
สวนพลูในปัจจุบัน เห็นได้ว่า
วัดอยู่บนพื้นที่เกาะมีคูน้ำ
ล้อมรอบ มีคลองสวนพลู
ไหลผ่านด้านทิศตะวันออก
ของวัด

ทำให้ทัพเรือชุดนี้ ควบคุมพื้นที่ไปถึงด่านขนอน
ในตำบลบ้านกรด และประสานงานกับกองทัพ
ย่อยของเนเมียวสีหบดี ที่ขยายวงล้อมมายังฝั่ง
ตะวันออกของพระนครได้อีกด้วย

ยุทธนาวีกลางท่ง (น้ำ) “วัดสังฆวาส” ลู่อดพลิกผัน บอบ “พระยาตาก”

การสู้รบยุทธระหว่งทัพอังวะกับกรุง
ศรีอยุธยา ในแนวรบด้านทิศใต้ ไม่มีปรากฏเรื่อง
ราวในพงศาวดารฝั่งพม่ามากเท่าใดนัก นอกจาก
เรื่องการกระจายกำลังโอบล้อมตามจุดต่างๆ ต่าง
จากในพงศาวดารไทยกับเอกสารร่วมสมัยของ
บาทหลวงฝรั่งเศส กลับเล่าเรื่องราวการสู้รบไว้
ค่อนข้างสอดคล้องกัน

จากหลักฐานของบาทหลวงฝรั่งเศส ทำให้
มองเห็นภารกิจทางทหารของค่ายด่านขนอน
หลวงด้านทิศใต้ของพระนคร คือการทำลายชุม
กำลังของประชาคมต่างดาว เช่น แซกมุสลิม จีน
ญวน ญี่ปุ่น และชาติตะวันตก รวมถึงสถานีการ

ค้า ทำเรือ คลังสินค้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็น
ภารกิจทำลายฐานที่มั่นสุดท้ายทางเศรษฐกิจ อัน
เป็นปัจจัยหลักของการดำรงความเป็นราชอาณาจักร
กรุงศรีอยุธยานั่นเอง

ส่วนเอกสารไทย ฉายภาพที่แสดงให้เห็นว่า
แนวรบด้านตะวันออกลงมาทิศใต้ มีสภาพเป็นจุด
เปราะบางและล่อแหลมต่อการถูกทำลายกำแพง
เข้าสู่พระนคร ดังปรากฏแม่ทัพฝีมือดีอย่างพระยา
ตากสิน พระยาเพชรบุรี กองกำลังอาสาจากชุมชน
จีนคลองสวนพลู เข้าต่อรบด้านทานทัพอังวะใน
แนวรบด้านนี้

ศึกครั้งสำคัญเกิดขึ้นในช่วงฤดูน้ำหลาก
มวลน้ำมหาศาลเข้าท่วมทุ่งรอบพระนครราว
ท้องทะเล แต่กองทัพอังวะกลับเอาชนะชนธรรม
ชาติด้วยการสร้างค่ายมั่นบนที่ดอน แล้วตั้งทัพ
ล้อมพระนครต่อไป ทางกรุงศรีอยุธยา เมื่อเห็น
ความเคลื่อนไหวของข้าศึกเช่นนี้ จึงมีการปรับ
ยุทธศาสตร์ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอย่าง
คาดไม่ถึง จากที่ตั้งรับมั่นรอบกำแพงพระนคร
ก็เริ่มจัดกองทัพเรือออกไปประตมตีข้าศึก จน

๑๕ ศาลาพระประธานวัด
สังฆวาส (วัดสังฆาวาส) ริม
คลองสวนพลู

๑๖ หน้าตักพระพุทธรูปหิน
ทรายภายในวัดสังฆวาส

๑๗ เสาหูบันปั่นไส้แกนเหล็ก
ยึดฐานหินทรายของวัดสังฆ
วาส

กลายเป็นสิ่กยฺทฺรนาวิกกลางทุ่งที่กำลังเจิ่งนองไป
ด้วยมวณน้ำ

พงสาวดารพม่าเล่าถึงสิ่กยฺทฺรนาวิกสำคัญ ที่
กองทัพรืออูรยายกอกมาตีค่ายม้งมหานรธา
ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระนคร กับค่ายของ
เนเมียวสีหบดีที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ การสู้รบเป็น
ไปอย่างดุเดือด ท้าอึ้งวะของแม่ทัพใหญ่ทั้งสอง
สามารถตีทัพรืออูรยายกอกยับเยิน หนีกลับ
พระนครไปหมดทุกทัพ ส่วนพระราชพงสาวดาร
ของไทยไม่ปรากฏสิ่กยฺทฺรนาวิกค่ายแม่ทัพอึ้งวะ
ทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้น แต่เล่าถึงยฺทฺรนาวิกด้าน
ทิศใต้ ที่นับเป็นจุดพลิกผันหนึ่งในหน้าประวัติ
ศาสตร์กรุงศรีอยุธยา

ในครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าเอกทัศโปรดให้
จัดกองทัพรือ โดยมี “พระยาตาก (สิน)” เป็น
แม่ทัพรือ และให้ “พระยาเพชรบุรี (เรือง)”
เป็นกองหน้า หลวงสรเสนี เป็นกองหนุน มารวม
พลกันที่ “วัดป่าแก้ว”^{๑๐} ซึ่งก็คือวัดเจ้าพระยาไทย
หรือวัดใหญ่ชัยมงคลในปัจจุบัน เพื่อทำการกิจ
สำคัญคือ ยกกองรือลงไปตีค่ายแม่ทัพอึ้งวะจาก
ค่ายขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์ ที่มักล่องไปมาหา

กันกับค่ายพม่าที่ตั้งค่ายอยู่ตามวัดบนที่ดอนด้าน
ทิศตะวันออกของพระนคร

เส้นทางจากวัดป่าแก้ว (วัดใหญ่ชัยมงคล)
ที่จะล่องลงไปตีค่ายแม่ทัพอึ้งวะนั้น คงจับเส้นทาง
ไปตามแนวคลองสวนพลูลงไปทางทิศใต้ เพราะ
ปรากฏว่าเมื่อไปถึงบริเวณทุ่งวัดสังฆวาส ก็พบ
กองรืออึ้งวะจากค่ายบางไทรกับค่ายขนอนหลวง
ยกมาถึงตรงจุดนั้นพอดี

วัดสังฆวาส น่าจะมีชื่อตั้งเดิมว่า “วัดสังกวด” (อ่านว่า “วัด-สัง-กะ-วาท”: ขอขอบคุณ ดร. กำพล จำปาพันธ์) ตามที่เขียนอักษรเดิมนั้น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)^{๑๑} ปัจจุบันเป็นวัดร้างตั้งบนพื้นที่ที่มีคูน้ำล้อมรอบ บนพื้นมีเศษอิฐเก่ากระจัดกระจาย มีการสร้างศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปปางขัดสมาธิที่สร้างใหม่ แต่ก็ยังมีโบราณวัตถุ เช่น หนาดักพระพุทธรูปหินทราย ชิ้นส่วนใบเสมา หินทรายแดงชุกอยู่ในรากไม้ของต้นโพธิ์ใหญ่ ใบเสมาปูนปั้นที่เหลือท่อนล่าง มีแกนเหล็กด้านในเชื่อมกับฐานหินทรายสำหรับปักลงดิน นับเป็นเสมาลักษณะแปลกที่หาได้ยาก และเนินดินสูงด้านหลังพระพุทธรูปที่อาจเป็นฐานเจดีย์หรือปรางค์

ตำแหน่งของวัดสังฆวาสริมคลองสวนพลูอยู่ตรงจุดกึ่งกลางระหว่างขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์ กับวัดใหญ่ชัยมงคล ทิวเรือพม่าใช้เส้นทางคลองบ้านขนอนหน้าวัดได้ เลี้ยวเข้ามาตามแนวคลองสวนพลูขึ้นมาทางทิศเหนือ จนมาปะเข้ากับคลองเรืออยุธยาของพระยาเพชรบุรี พระยาตาก

ที่ทุ่งวัดสังฆวาสพอดี ยุทธนาวีอันดุเดือดจึงเกิดขึ้น ณ กลางทุ่งที่ยังเจิ่งนองไปด้วยน้ำ

พระยาตากหนึ่ พระยาเพชรบุรีตาย

พระราชพงศาวดารเล่าว่า พอเห็นกองเรืออั้งวะ พระยาเพชรบุรีให้แจวเรือรบในกองของตัวเอง ๕ ลำ เข้าตีกองเรืออั้งวะทันที การสู้รบเป็นไปอย่างดุเดือด ทหารอยุธยากับอั้งวะฆ่าฟันล้มตายมากกันทั้ง ๒ ฝ่าย

แต่ทว่ากองเรืออยุธยาที่เข้าโจมตีนั้น มีเพียงกองหน้าของพระยาเพชรบุรีเพียงกองเดียว ส่วนกองเรือของพระยาตากกับหลวงสรเสนี กลับจอดเรือดูหาได้เข้าไปช่วยหนุนไม่ ทำให้พระยาเพชรบุรีกับไพร่พลของตนสู้เพียงลำพัง ฝ่ายกองเรืออั้งวะที่มากกว่าจึงโยนหม้อดินดำติดเพลิงทิ้งลงในเรือพระยาเพชรบุรีจนระเบิดไฟลุก ไพร่พลตกลงน้ำ แล้วเข้ารุมล้อมแทงฟันทหารไทยตายในเรือและลงน้ำเป็นจำนวนมาก จนสามารถจับตัวและฆ่าพระยาเพชรบุรีได้สำเร็จ จุดจบของแม่ทัพเลือดเดือดผู้นี้ พระราชพงศาวดารฉบับเก่าบอกเพียงว่ารบจนตัวตาย แต่ฉบับพระราชหัตถเลขา ที่ชำระสมัยรัชกาลที่ ๔ เส้าเพิ่มไปว่า พระยาเพชรบุรี (เรือง) เป็นผู้อยู่ยงคงกระพันเข้าศึกจึงใช้ไม้หลาวเสียบสวนทวารหนักจนถึงแก่ความตาย^{๑๒}

ส่วนกองเรือพระยาตากกับหลวงสรเสนีที่ไม่มีส่วนในการรบใดๆ ก็ลอยหนีไปตั้งหลักกันที่วัดกล้วยกับวัดพิชัย ซึ่งเป็นค่ายป้องกันของอยุธยาด้านทิศตะวันออกนอกกำแพงพระนคร

ยุทธศาสตร์แปรเปลี่ยน

พระยาตากฮึดถอนทัพ

มุบิโอบาทะวันออก

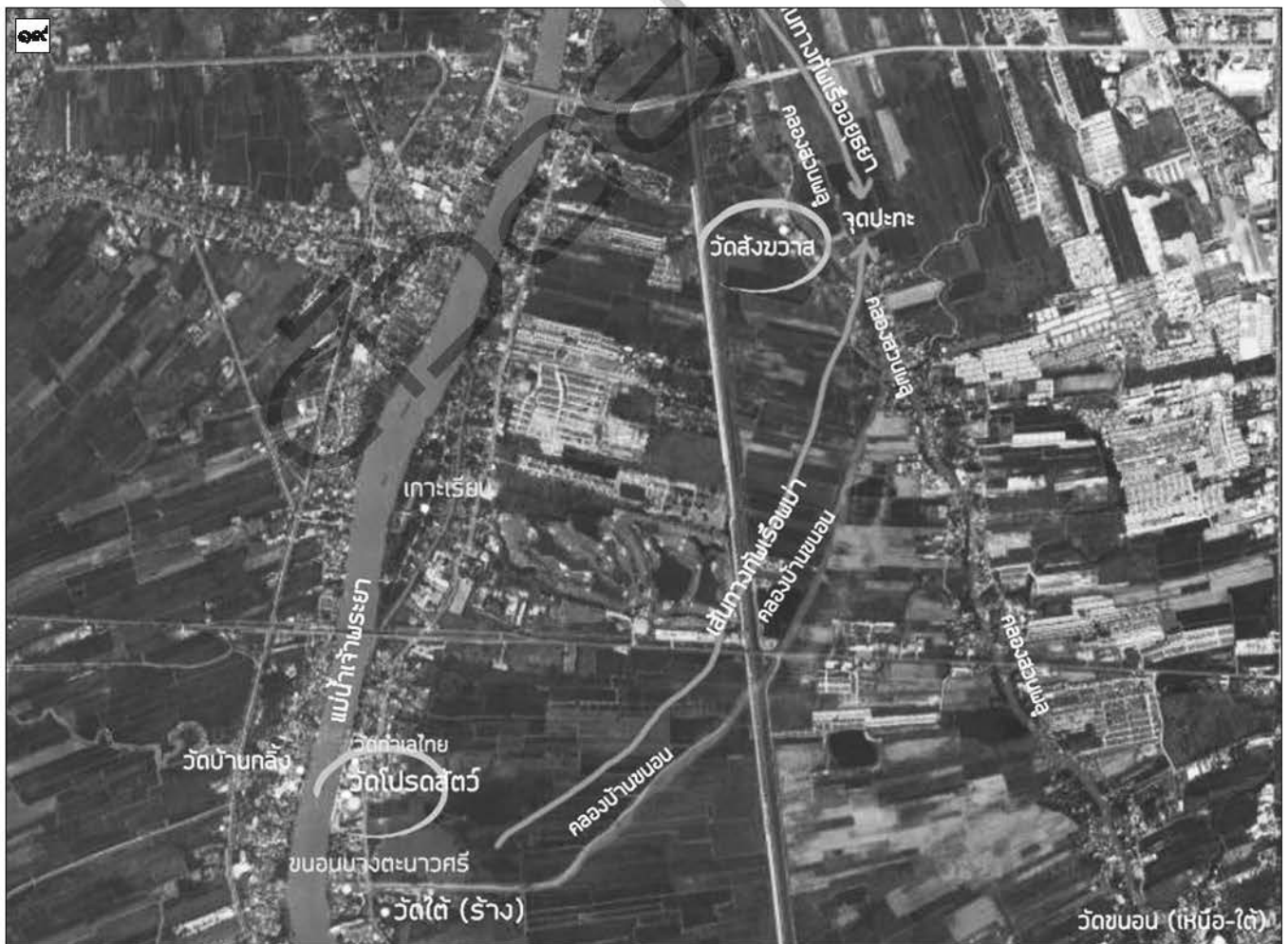
วัดกล้วยกับวัดพิชัย เป็นหนึ่งในแนวค่ายนอกกำแพงที่สร้างขึ้นตั้งแต่ก่อนหน้าฤดูน้ำหลาก เพราะช่วงเวลาดังกล่าว ท้าพอั้งวะยังไม่สามารถ

๑๘ พระบรมรูปสมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราช ภายใน
วัดสังฆวาส

๑๙ แผนที่ตำแหน่งต่างๆ
บนพื้นที่ค่ายขนอนหลวงวัด
โปรดสัตว์ และจุดประพาศที่วัด
สังฆวาส

๒๐ พระบรมรูปสมเด็จพระ
เจ้าตากสิน ด้านหลังวัดพิชัย
สงคราม ริมแม่น้ำป่าสัก

บุกประชิดเข้าถึงริมแม่น้ำรอบพระนครได้ดังเมื่อ
คราวศึกอลองพญา

อยุธยาจึงได้บทเรียนจากศึกนี้ในการขยาย
แนวป้องกันข้ามฝั่งแม่น้ำออกมา พร้อมทั้งเป็น
ฐานในการรวมกำลังยกออกไปโจมตีค่ายอังวะจุด
ต่างๆ ที่ยกมาตั้งค่ายมั่นในระยะชานพระนคร อัน
เป็นยุทธศาสตร์ “ตั้งรับในเชิงรุก”^{๑๓} ที่ถึงแม้ทัพ
ที่ยกไปไม่สามารถตีเข้าศึกให้แตกพ่ายได้ แต่ก็
ประวิงเวลาไม่ให้ทัพข้าศึกเข้าประชิดกำแพง
พระนครได้ทันที

ในแนวป้องกันด้านทิศตะวันออกออกไป
ถึงทิศใต้ วัดพิชัย วัดกล้วย วัดใหญ่ชัยมงคล
(วัดป่าแก้ว) รวมถึงค่ายจันทองสวนพลูที่วัด
พนัญเชิงกับสถานีการค้าฮอลันดา จึงถูกจัดตั้งขึ้น
เรื่อยมาจนกระทั่งฤดูน้ำหลาก ซึ่งนักการทหาร
อยุธยาวางยุทธศาสตร์ไว้ว่า เมื่อถึงเวลานี้แล้ว
ข้าศึกจะต้องถอยทัพกลับ แต่กลับกลายเป็นว่า
พม่าปรับยุทธศาสตร์ที่เหนือชั้นกว่าจนอยุธยา

คาดไม่ถึง คือการยึดเอาวัดรอบนอกบนที่ดอน
สร้างค่ายหินน้ำและปิดล้อมพระนครต่อไป

อยุธยาจึงเป็นฝ่ายที่ต้องตกตะลึง เมื่อพบ
ว่าข้าศึกไม่ถอยทัพดังที่คิดไว้ จึงต้องปรับยุทธ
ศาสตร์กันหน้างานอย่างโกลาหล ดังที่ต้องจัด
กองเรือออกไปตีค่ายข้าศึกกลางทุ่งน้ำ ที่คงไม่ได้
เกิดยุทธนาวีกันแค่ทุ่งวัดสิงฆาตที่เดียว แต่
เกิดขึ้นกับค่ายใหญ่ของอังวะที่วัดภูเขาทองกับ
ค่ายโพธิ์สามต้น ดังที่พงศาวดารพม่าเล่าไว้ ทำ
ให้อยุธยาที่ฝีมือการรบในตอนนั้นด้อยกว่าอังวะ
จึงเน้นยุทธศาสตร์การตั้งรับมากกว่าการเข้าปะทะ
จำเป็นต้องกลับมาถูกรบทางเรือเพื่อขับไล่ข้าศึก
อีกครั้ง และต้องประสบความล้มเหลวกลับไป

พระยาตากในขณะนั้น คงตั้งมั่นอยู่ที่ค่าย
วัดพิชัยก่อนหน้านั้นแล้ว เช่นเดียวกับหลวง
ศรีเสนีที่น่าจะตั้งอยู่ที่ค่ายวัดกล้วย และพระยา
เพชรบุรี (เรือง) ตั้งค่ายอยู่ที่วัดป่าแก้ว (วัดใหญ่
ชัยมงคล) มีรายงานว่าหลังความล้มเหลวในศึก

ยุทธนาวิฑูว์วัดสังฆวาส พระยาตากยังคงคุมไพร่พลตั้งมั่นอยู่ที่ค่ายวัดพิชัยจนกระทั่งน้ำลดแม่ทัพอันเจนจัดด้านการรบอย่างพระยาตากยอมทราบดีว่า เมื่อข้าศึกเอาชนะปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างน้ำหลากได้แล้ว ยุทธยาที่ต้องถึงคราวจนตรอกเพราะเสบียงอาหารถูกเตรียมไว้เพียงแค่ถึงหลังน้ำลด และสุดท้ายยุทธยาที่ต้องแพ้ให้แก่ข้าศึกอย่างไม่ต้องสงสัย

ดังนั้น ในวันเสาร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีก่ออิฐตก ตรงกับวันที่ ๓ มกราคม ๒๓๐๙^๙ (ศักราชเก่าที่ยังนับเดือนเมษายนเป็นวันขึ้นปีใหม่) เมื่อแผ่นดินแห้ง พระยาตากจึงตัดสินใจรวบรวมพลทหารไทย-จีน รวมทั้งนายทหารคนสำคัญคือ พระเชียงเงิน หลวงพรหมเสนา หลวงพิไชยอาสา หลวงราชเสน่หา ขุนอภัยภักดี กับขุนหมื่นผู้น้อยอีกหลายคน^{๑๐} แยกหนีออกจากกรุงศรีอยุธยาไปทางทิศตะวันออกตามเส้นทางคลองข้าวเฒ่า เพื่อคิดรวบรวมผู้คนทางหัวเมืองทิศตะวันออกหวังกลับมาสู้รบฯ ส่วนทัพของหลวงสรเสนี่ที่ค่ายวัดกล้วยก็ตัดสินใจแยกหนีออกไปทางอื่นเช่นเดียวกัน

กล่าวได้ว่า ศักยภาพของยุทธนาวิฑูว์วัดสังฆวาส ระหว่างกองเรือยุทธยาของพระยาตากกับพระยาเพชรบุรี ที่ปะทะกับกองเรืออั้งวะจากค่ายขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์ คือจุดพลิกผันสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ เพราะถึงแม้จะเป็นความพ่ายแพ้ที่ต้องสูญเสียทั้งสหายร่วมรบ และสูญเสียกองกำลังที่เข้มแข็งที่สุดในกรุงศรีอยุธยา แต่ก็จุดประกายให้พระยาตากคิดกระทำการใหญ่จนสามารถกลับมาสู่กรุงศรีอยุธยาเป็นผลสำเร็จก่อนจะก้าวขึ้นสู่พระมหากษัตริย์ที่รวบรวมแผ่นดินสยามให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง

เชิงอรรถ

^๙ “คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง,” ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม ๓ เรื่อง, (กรุงเทพฯ : แสงดาว, ๒๕๕๓), น. ๒๒๐.

^{๑๐} พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ

อักษรนิติ์, จอมพล ผิน ชุณหะวัณ และ นางเพทาย พยุงเวชศาสตร์ พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงพยุเวชศาสตร์ (พยุ พยุงเวช) และ แพทย์หญิง สุภาณี พยุงเวช, วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘, น. ๑๕๐

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน. หมายเหตุสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐), น. ๑๗๘.

^{๑๒} Barend Jan Terweil (ed.). *Engelbert Kaempfer in Siam*. Engelbert Kaempfer Werke, Vol. 4, (German : Iudicium, 2003), p. 41.

^{๑๓} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา. (พระนคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๐๕), น. ๒๖๙.

^{๑๔} รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล. อโยธยา ก่อนสุโขทัย ต้นกำเนิดอยุธยา. (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๖๗), น. ๖๙.

^{๑๕} น. ณ ปากน้ำ. หัวเดือนกลางซากอุษูที่อยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๕๘), น. ๓๘๕.

^{๑๖} วสวัตดี เนตรประหลาด. “ปัจจัยการใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณหน้าวัดโปรดสัตว์เป็นน้ำอภิเษกในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๖-รัชกาลที่ ๗,” วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา. ๑๔, ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕): ๒๙.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, น. ๒๖.

^{๑๘} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา. น. ๒๘๐.

^{๑๙} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด, (นนทบุรี : ศรีปัญญา, ๒๕๕๓), น. ๓๗๙.

^{๒๐} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา. น. ๒๘๑.

^{๒๑} สุเนตร ชุตินธรานนท์. สังครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ ศึกษาจากพงศาวดารพม่าฉบับราชวงศ์คองบอง. พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพฯ : ศยาม, ๒๕๕๔), น. ๔๘.

^{๒๒} กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. “พระยาตากหนีจากอยุธยา เมื่อเดือนมกราคม ๒๓๐๙ ก่อนกรุงแตก,” เผยแพร่ในเว็บไซต์ https://www.silpa-mag.com/history/article_17639

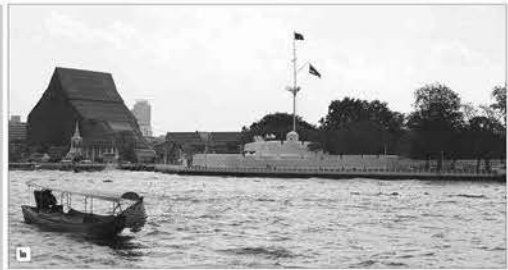
^{๒๓} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา. น. ๒๘๒.

เป็นที่ทราบกันดีว่าประวัติศาสตร์การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ได้ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์

๑ จุดเด่นของเมืองสุโขทัยในสมัยกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์

๒ เมืองสุโขทัยในสมัยกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองของไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พ.ศ. ๒๑๐๐ ถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ค่ายบางไทร ในสงครามเสียกรุงฯ พ.ศ. ๒๓๑๐

เส้นทางแห่งหายนะทางเศรษฐกิจของกรุงศรีอยุธยา

อชิรวชิษฐ์ อ้นพันธ์

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาเล่าเรื่องราวการเดินทัพของกองทัพเจ้าพระยาโกษาธิบดี โสภณภักดิ์ “มโหฬาร” เมื่อเข้ามาถึงงานพระนคร ให้พระเชษฐภคินีที่พี่ชายให้ชื่อว่า “นางพระยา” ให้ไปช่วยพี่ชายที่เมืองสุโขทัย

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นไม่มีให้รายละเอียดไว้คือ การปฏิบัติการของกองทัพเรือที่เข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้น สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ชาวอยุธยากรุงศรีอยุธยา ไม่แพ้ ๒ พัทธการของเมืองสุโขทัยที่เมืองสุโขทัย

จุดเด่นของเมืองสุโขทัยและเมืองสุโขทัยก่อนที่ทัพของมโหฬารจะเข้ามาถึงเมืองสุโขทัย คือการเดินทัพของกองทัพเรือที่เข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้น สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ชาวอยุธยากรุงศรีอยุธยา ไม่แพ้ ๒ พัทธการของเมืองสุโขทัยที่เมืองสุโขทัย

เมื่อนำไป เปรียบเทียบกับเมืองสุโขทัย เมื่อครั้งทัพเรือของมโหฬารเข้ามาถึงเมืองสุโขทัย คือการเดินทัพของกองทัพเรือที่เข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้น สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ชาวอยุธยากรุงศรีอยุธยา ไม่แพ้ ๒ พัทธการของเมืองสุโขทัยที่เมืองสุโขทัย

เพิ่มเติมข้อความที่ขาดหาย

บทความเรื่อง “ค่ายบางไทร ในสงครามเสียกรุงฯ พ.ศ. ๒๓๑๐ เส้นทางแห่งหายนะทางเศรษฐกิจของกรุงศรีอยุธยา” โดยอชิรวชิษฐ์ อ้นพันธ์ ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ (ธันวาคม ๒๕๖๓) น. ๒๓ บทสรุปของเรื่องทางกองบรรณาธิการพบว่ามีความผิดพลาด ข้อความที่เป็นบทสรุปของเรื่องขาดหายไปครบถ้วน กองบรรณาธิการขอภัยผู้เขียนและผู้อ่านมา ณ ที่นี้ ทั้งนี้ข้อความที่สมบูรณ์ครบถ้วน ดังนี้

“...ด้วยภูมิสถานอันเป็นจุดยุทธศาสตร์ ที่เปรียบดังประตูกรุงศรีอยุธยาดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ทางกรุงศรีอยุธยามาจะส่งทัพบกทัพเรือมาตั้งค่ายรับ ณ วัดสนามไชย เพราะมีภูมิสถานเป็นแหลมยื่นออกไปในคูลน้ำคล้ายดั่งป้อมเพชรในพระนคร สามารถวางปืนใหญ่ยิงถล่มกองเรือข้าศึกได้ ทั้งยังใช้ประโยชน์จากพระเจดีย์อันสูงตระหง่านให้เป็นที่สังเกตการณ์

น่าเสียดาย ที่เอกสารทั้งของไทย-พม่า มิได้กล่าวถึงรายละเอียดของศึกที่บางไทรว่ามีการสู้รบกันอย่างไร จะมีการปะทะกันอย่างดุเดือดจนเป็นร่องรอยให้เกิดตำนานเล่าขานของวัด หรือจะผ่านหน้าด้วยความขลาดกลัวอย่างที่เกิดขึ้นในสมรภูมิเมืองธนบุรี-นนทบุรี ก็มีอาจรู้ได้เลย แต่ก็ได้บทสรุปว่า ทัพเรือของพม่าไปขึ้นมามาตั้งค่าย ณ บางไทร ได้สำเร็จ มีผลทำให้กรุงศรีอยุธยาถูกตัดขาดความช่วยเหลือจากโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง และที่สำคัญ ขุมกำลังทางเศรษฐกิจประจำสภความพินาศย่อยยับอย่างมีอาจพินาศ

จากบางไทร ทัพนี้ก็จะเข้าไปตั้งค่ายประชิดพระนครที่ “ขนอนหลวงวัดโปรดสัตว์” เพื่อกระทำการปิดล้อมกรุงฯ อย่างแน่นหนาต่อไป นับได้ว่า กองทัพที่ ๓ ของอังวะ ซึ่งเป็นกองทัพเรือในความควบคุมของพม่า มีมีความสำคัญด้านการดำเนินยุทธศาสตร์ปิดล้อมกรุงฯ ให้สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น และเมื่อประตูการค้าทางทะเลของกรุงศรีอยุธยาถูกปิดตายลง กองทัพอังวะก็ได้ดำเนินการแผนขั้นต่อไป เพื่อบั่นทอนกำลังกรุงศรีอยุธยาให้อ่อนลง จนแม้แต่ปัจจัยทางธรรมชาติก็ไม่อาจช่วยด้านทานข้าศึกได้อีกเลย”

บรรสานศิลป์

๑ บรรสานศิลป์งามตามคำก้อง

ดังแสงดาวเมื่อส่องประสานสาย
พรวยสะพรั่งพร้อมเพรียงอยู่เรียงราย
ร่วมรางซางพรางพรวยระบายลาน
ระบายโดยแสงธรรมที่นำชัก
เรื่องรองด้วยแรงรักทอถักสาน
ทอถักศิลป์เบีกระบ้ำก่อตำนาน
ก่อผลงาน-ก่อภาพฝันอันแสนงาม
ท่ามกลางโลกที่ยิ่งแห่ง-ยิ่งแล้งร้าย
ก็คนกล้าท้าทายกล้าไต่ถาม?
ก็คนมุ่งแสวงหากล้านิยาม-
ถึงเนื่อนามของสิ่งจริงและดี-
สิ่งทั้งาม, ที่เชื้อให้หัวใจอุ่น
ที่เกื้อคุณ, เปลี่ยนร้ายให้คลายคลี่
ด้วยพลัง-ด้วยองค์คุณแห่งสุนทรีย์
อันช่วยชักนำชี้แก้หัวใจ!
คือหัวใจศิลปินสร้างศิลปะ
เพื่อมุ่งช่วยช้ชนะอันยิ่งใหญ่
เพื่อมุ่งแผ้วสู่ทางการสร้าง ‘ไท’
เพื่อมุ่งให้ผองชน-พ้นพ้นหนา!
ลงมือสร้างงานศิลป์ทุกถิ่นฐาน
ให้ก่อเกิดอลังการอนรรรมค่า
ส่งงานศิลป์ให้ตระหง่านตระการตา
ด้วยมวลมือ, แห่งมหาประชาชน!! ฯ

วาระ “วาดสงขลา”, ๒๕๖๘.

พบกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์ได้ที่

SILPA
MAG
.COM

นครราชสีมา-โคราช เมืองเก่าที่ยังเดินไปข้างหน้า

ประภัสสร จูวีเชียร

๑ ภูมิทัศน์ของเมืองนครราชสีมาที่คนนึกถึงคือบริเวณลานอนุสาวรีย์ย่าโมหน้าเมืองทิศตะวันตก

๒ เทือกเขาแดงพญาเย็นที่ยกตัวแบ่งที่ราบสูงโคราชออกจากภาคกลาง

๑

ไม่มีเมืองแห่งใดที่ถูกเลือกสรรทำเลที่ตั้งอย่างเหมาะสมในพื้นที่ข้ามภูมิภาคได้อย่างเมืองนครราชสีมาหรือเมืองโคราช (ภาพที่ ๑) ซึ่งอยู่บนเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยโบราณ จนพัฒนาขึ้นเป็นเมืองหลักในภาคอีสานของไทย ทว่าคนส่วนใหญ่ยังมองเห็นเมืองโคราชเพียงแค่อนุสาวรีย์ย่าโมหรือเป็นทางผ่านไปสู่ภาคอีสาน แต่ไม่ค่อยทราบว่ายังมีมรดกวัฒนธรรมในตัวเมืองโคราชให้ชมกันอีกมากมายและน่าสนใจ

ที่ราบลุ่มโคราช

ภูมิประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีลักษณะพิเศษคือการยกตัวขึ้นของแผ่นดินจนมีขอบเป็นหน้าผาสูงรอบด้าน สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในแผนที่ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรูปลักษณ์ที่แยกออกมาจากพื้นที่โดยรอบ มีแนวเทือกเขาและแม่น้ำเป็นขอบเขต แม้จะมีความสูงไม่ถึง ๓๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลตามมาตรฐานทางธรณีวิทยา แต่เฉลี่ยแล้วประมาณ ๑๕๐ เมตร ด้วยเหตุนี้จึงอนุโลมเรียกกันว่า “ที่ราบสูงโคราช” (ภาพที่ ๒)

๒

ที่ราบสูงโคราชนี้มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับพื้นที่รอบข้างเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำเจ้าพระยาซึ่งปรากฏว่ามีผู้คนที่ย้ายมาเข้ามาวางรากฐานการควบคุมดูแลลุ่มน้ำมูล-ชี้อยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอาณาบริเวณทางชายขอบทิศตะวันตกของที่ราบสูงซึ่งติดชิดกับภาคกลางนั้นได้มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อและมีการวางอำนาจการควบคุมจากภาคกลางอยู่อย่างชัดเจน นี่คือจุดกำเนิดของเมืองนครราชสีมาในสมัยโบราณ

กว่าจะมาเป็นเมืองนครราชสีมา

ชุมชนโบราณบริเวณชายขอบที่ราบสูงทางตะวันตกซึ่งแสดงความสัมพันธ์กับที่ราบภาคกลางได้แก่เมืองโบราณเสมา อำเภอสูงเนิน ซึ่งเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมผสมผสานแบบทวารวดีจากภาคกลางและวัฒนธรรมหินดั่งที่มีอยู่ในลุ่มน้ำมูล-ชีมาก่อน นักวิชาการเชื่อว่าเมืองเสนานี้เองคือเมืองโคราชเก่าก่อนจะตั้งขึ้นบริเวณลำตะคองในสมัยหลัง

และยังเคยมีเมืองโบราณอย่างน้อย ๑ แห่งในบริเวณนี้คือเมืองจันทึก (ปัจจุบันน่าจะจมลง

“พระนารายณ์เมืงหาง”
พระนามหลังสุวรรณ
บอมลเมด็จพระนเรศวรมหาราช

ค่ายบนอนหลวบวัดโปรดสัตว์
กับจุดพลิกพิน
ในศึกกลางหุบวัดสังฆวาส

วัดเทวราชกุญชร :
ประวัติเมื่อแรกสถาปนา
และปริศนาภาพจิตรกรรม

“ภาพ” ที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ทรงต้องการจากชาวสยาม

๑๕๐
บาท

ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๖